

Актуальні проблеми навчання
іноземних студентів

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ГУМАНІТАРНИХ НАУК

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ**

Матеріали XXVI Міжвузівської науково-практичної конференції

**Дніпро
2024**

Редакційна колегія:

д.філол.н., проф. Т. В. Філат (відп. ред.)

к. філол.н., ст. викладач І. С. Лоцинова

викладач О.С. Запорожець

Актуальні проблеми навчання іноземних студентів. Матеріали XXVI Міжвузівської науково-практичної конференції. Дніпро. 2024. 94 с.

Збірник містить матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції «**Актуальні проблеми навчання іноземних студентів**» (zareєстровано в МОН: № 428 від 24.10.23 р.) та Міжвузівської студентської науково-практичної конференції «**Per aspera ad astra**» (zareєстровано в МОН: № 470 від 16.12.23 р.). Розглядаються актуальні проблеми навчання іноземних студентів, а також питання методики викладання української, латинської та іноземних мов у вищій школі.

Для фахівців-філологів, викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів-філологів.

Усі матеріали друкуються в авторській редакції.

МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Для успішної роботи в науковій галузі фахівцю необхідно правильно розуміти й точно використовувати відповідну спеціальну лексику, тобто термінологію. Основна функція терміна полягає в тому, щоб однозначно й точно виражати відповідне наукове поняття. Терміном може бути як окреме слово (організм – лат. *organismus*, хвороба – лат. *morbus*, апендицит – лат. *appendicitis* тощо), так і словосполучення (спинний мозок – лат. *medulla spinalis*, гіпертонічна хвороба – лат. *morbus hypertonicus* тощо). На відміну від загальних слів літературної мови, у термінах фіксуються наукові та науково-технічні дефініції, або коротке визначення. Знати сутність наукового поняття – це означає вміти пов'язувати таке поняття (термін) з іншими, відводити йому визначене місце в системі понять (термінів) певної науки.

Медична термінологія – це «система систем», що складається з багатьох окремих термінологічних підсистем медичних, медико-біологічних, а також ряду інших наук, пов'язаних з медициною. Можна виокремити провідні підсистеми, які використовують у тому чи іншому об'ємі латинську мову для номінації різних понять: анатомо-гістологічна, фармацевтична і клінічна термінології. Для того, щоб свідомо користуватися цими номенклатурами, здобувачам вищої освіти необхідно отримати відповідні знання та вміння з латинської мови (правильно читати, вимовляти терміни, розуміти їх граматичну форму та зміст, самостійно утворювати терміни латиною тощо).

Хоча вивчення курсу латинської мови в медичному закладі вищої освіти має суто професійну мету – підготовку термінологічно грамотного лікаря, – крім того, здобувачі освіти мають змогу підвищити свій культурний рівень,

розширити кругозір. Цьому сприяє, наприклад, вивчення афоризмів та крилатих виразів, пов'язаних як з діяльністю лікаря (*Noli nocere! Salus aegroti suprema lex medicorum. Medice, cura te ipsum*), питаннями життя і смерті (*Valetudo bonum optimum. Exitus letalis. Facies Hippocratica. Memento mori*), так і загального значення (*Festina lente. Omnia mea tecum porte. Regredi non est progredi*).

Мотивація сучасних студентів-медиків щодо вивчення латини має як зовнішній прояв (отримання позитивної оцінки, заліку тощо), так і внутрішній. Внутрішня мотивація набагато складніша, залежить від багатьох факторів (зацікавленість предметом, вплив особистості викладача на подання матеріалу, визначення переваги між латиною та іншими дисциплінами тощо). Отже, коли й внутрішня, й зовнішня мотивація – позитивна, то вона сприяє пізнавальній діяльності студентів у процесі вивчення латинської мови, оскільки мотив спонукає до діяльності та спрямовує її [1, с. 64].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кузнецова І. В. Мотивація щодо вивчення іноземної мови як чинник успішної соціальної адаптації першокурсників у медичному ВНЗ. *Поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання української та іноземних мов як чинник забезпечення дієвості знань* : матеріали науково-методичного семінару, Харків, 26 жовтня 2012 р. Х. : РВВ ХТЕІ КНТЕУ, 2012. С. 64–68.

Галацька В. Л., Філіпенко В. В., Давиденко І. В.

**Український державний університет науки і технологій
Європейський медичний університет**

ВИВЧЕННЯ СОМАТИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ ЗДОБУВАЧАМИ: ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ

Один з найцікавіших пластів української фразеології є соматичні фразеологічні лексеми. Під останніми розуміються фразеологічні одиниці, у

складі яких є компонент/компоненти на позначення частин тіла та ті, у яких навколишній світ описується через порівняння з власним тілом людини. Ми починаємо з того, що майбутні лікарі мають зрозуміти такі поняття, як соматизм та фразеологізм. Для вивчення соматичних фразем ми не тільки визначаємо теоретичні поняття, з якими будемо працювати, а ще й пропонуємо теми, які будуть розглядатися в деяких вправах. Для здобувачів медичного напрямку це анатомічна та пізнавально-культурна тематика, адже у фразеологізмах інтерпретуються носіями української мови світосприйняття та емоційно-образні характеристики явищ довкілля. Це такі прийоми, які спрямовують інформацію, подану здобувачам вищої освіти, в бік практичного застосування. Для того, щоб здобувачі пам'ятали й послуговувалися цим матеріалом, вони мають знати, для чого це потрібно. Якщо сучасне покоління не має практичного бачення використання цих положень, то здобувачі не будуть це вивчати.

Ми маємо звернути їхню увагу на те, як виокремлювати соматизми у фразеологізмах; розрізняти ознаки словосполучення та фразеологічної одиниці; послуговуватися цими фраземами, створюючи свої повідомлення. Все це має збагатити їхнє мовлення, розширити словниковий запас.

Які ж можуть бути завдання для того, щоби ці моменти опрацювати?

Уважається, що універсальні за значенням фразеологізми зрозумілі кожному, бо через тіло людина пізнає світ, але це дивне поєднання слів вербально передавати носіям іншої культури іноді не дуже виходить. А якщо транслювати зміст фразеологізмів більше образами, то вони його вхоплюють.

Соматизми (назви частин тіла людини) є ядром професійної мови медиків. Без них не можливо описати зовнішність людини чи скласти повноцінні діалоги «лікар-пацієнт».

Отже, заняття ми починаємо з того, щоби надати теоретичні відомості щодо соматизмів. Здобувачі вищої освіти знають деякі соматизми з дисциплін медичного напрямку, тому метою викладача є уточнення, корекція того, що їм відомо у вправах (викладач надає підказки, щоби вони їх згадали).

З одного боку, всі частини тіла є анатомічними органами, що знаходяться в тій чи іншій ділянці людського тіла та мають відповідну назву в українській мові, з іншого – вони є органами якоїсь діяльності (наприклад, мовленнєва діяльність). У догляді за пацієнтами в якості інструмента лікарі використовують руки для пальпації (дотикового обстеження), щоб зробити операцію чи полікувати зуб; вуха, щоб почути пацієнта; очі для візуального огляду пацієнта, голова (мислення лікаря). Так, позитивним конотативним значенням фразеологізму із соматичними компонентами «голова, очі, вуха» є розум, розумна людина: «Голова найбільше радиться з очима та вухами» – «Хто вміє все помічати, уважно слухати та аналізувати отриману інформацію, той є розумним».

Щоб актуалізувати українські назви частин тіла, пропонуємо наступні завдання.

Вправа 1. Назвати частину тіла, що зображена на малюнку, українською мовою.

Завдання можна ускладнити. До українських соматизмів доберіть із довідки латинські відповідники.

Довідка: auris, bucca, caput, corpus, dens, digitus, labium, lingua, manus, nasus, oculus, pectus, pedes, unguis, venter, barba, cutis, capillus, calces, facies, cor.

Вправа 2. Які функції виконують наступні частини тіла людини?

Око, вухо, рука, рот, язик, ніс, нога, голова.

Довідка: орган дії; орган мови; орган зорового сприйняття та одержання інформації; орган мислення, пам'яті, розумові здібності; орган смаку; орган нюху; дотикові обстеження; візуальний огляд пацієнта; органом слуху та рівноваги людини; органи чуття; орган опори людини, орган руху.

З методики викладання мови відомо, що корисно вчити слова, вставлені в речення чи текст. Таким текстом ми обрали українські фразеологізми з соматичними компонентами. Фразеологізми – це той самий контекст, який не

можливо забути, тому що він здатний викликати емоції: радість, здивування чи відразу.

Далі починаємо знайомство з фраземами української мови.

Слово в мові вживається, як правило, не окремо кожне, а в словосполученні з іншими словами. Що ж таке фразеологізм?

Що означає, наприклад, фраза «кусати лікті»?

Це вислів, який складається зі слів, які мають такі значення:

лікоть – місце з'єднання плечової кістки з кістками передпліччя, де згинається рука [СУМ, т. 4, с. 514];

кусати – 1. ранили, устромляючи зуби;

2. відокремлювати невеликі частинки чого-небудь, захоплюючи, здавлюючи зубами [СУМ, т. 4., с. 415.].

Тобто в буквальному значенні «кусати лікті» – це гризти себе за лікоть, за ту частину тіла, за яку людина фізично не може себе вкусити.

Кусати лікті – це фразеологізм і, на відміну від словосполучення, у фразеологізмі значення кожного слова не розглядають окремо, розглядають як одне ціле, як один компонент.

«Кусати лікті» – означає жалкувати, виявляти досаду.

Отже, фразу «Якщо не будете старанно чистити зуби, потім будете лікті собі кусати», ми можемо сказати по-іншому: «Якщо не будете ретельно (як слід) доглядати за ротовою порожниною, потім пожалкуєте».

Вправа 3. Порівняйте сполучення слів у колонках під №№ 1, 2, 3, 4 з колонкою № 5. Чим вони відрізняються? Чи однакове значення слова «кусати» у словосполученнях під №№ 1, 2, 3, 4?

кусати яблуко
Хлопчик кусає
яблуко

кусати кавун
Дитина кусає кавун

кусати моркву
Хом'як кусає
моркву

кусати бублик
Хлопчик кусає
бублик

кусати лікті – жал-
кувати, шкодувати про
те, чого не маєш

Що зображено на малюнку № 5 і як ми можемо цю картинку пояснити своїми словами?

Пояснення викладача. Підсумуємо основні ознаки фразеологізмів.

По-перше, фразеологізм – це стійке поєднання слів, що є в мові єдиним, неподільним і цілісним за значенням висловом. Нам не треба кожне слово окремо перекладати. Якщо перекласти слово в слово, то взагалі втрачається зміст цих фразем. Вони мають значення лише в такому вигляді.

фразеологізм – єдине ціле, один
компонент

Словосполучення – окремі слова,
значення словосполучки = значення слова 1 +
значення слова 2 (дорівнює сумі значень слів)

По-друге, фразеологізми – це засоби мовної образності й виразності. Вони допомагають більш експресивно передати думку, роблять розповідь яскравішою, надають мові емоційності. Особлива яскравість і точність фразеологізмів виявляється в живому мовленні.

Спробуймо порівняти ці дві фрази. Яка з них краще запам'ятовується?

волосся на голові

волосся у супі

лупа на голові

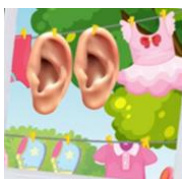
лупа на плечах

По-третє, фразеологізм можна замінити одним словом.

Бажано, коли ми починаємо виклад теоретичного матеріалу, треба давати схемки, картинки для того, щоб здобувачі образно бачили оцей весь обсяг інформації.

Ми повертаємося до важливих питань «Чому фразеологізм не можна називати словосполученням? В чому полягає різниця між звичайним словосполученням і фразеологізмом? Чому фразеологічний зміст ми приймаємо цілісно?» Для кращого усвідомлення цих моментів здобувачами ми намагаємося лаконічно, зрозумілою мовою надати відповіді на ці питання й пропонуємо виконати творчі завдання з роз'ясненнями викладача.

1. Отже, нам потрібно порівняти словосполучення та фразеологізм і дізнатися, яка відмінність між ними.

словосполучення фразеологізм

Розвісити білизну Розвісити вуха

Поміркуємо. Розвісити білизну надворі, щоб сохла після прання, можна. Це словосполучення вжите в прямому значення. Вуха не можна розвісити тому, що це частина нашого тіла й вони від нього невіддільні, їх не можна просто зняти та кудись повісити або покласти. Отже, цей фразеологізм вжитий у переносному значенні.

Що ж означає фразеологізм «розвісити вуха»? Фразеологізм «розвісити вуха» означає: заслухавшись, захопившись розмовою, музикою забувати про все інше.

Синоніми: ловити кожне слово, насторожувати вуха, прихилити вухо. Антоніми: пропустити повз вуха, вухом не вести, в одне вухо – влетіло, в друге – вилетіло.

Вправа 4. Напишіть в одну колонку звичайні словосполучення, а в другу – фразеологізми.

словосполучення	фразеологічні одиниці
Умити дитину	Умити руки

Роззути очі. Роззути хлопчика. Брати дитину на руки. Брати ноги на плечі. Продавати зуби. Продавати квіти. Крутити носом. Крутити педалі велосипеда. Тримати у руках. Тримати у голові. Зламати олівець, Зламати язик.

2. Одна і та ж сполука слів може вживатися як звичайне словосполучення в прямому значенні або фразеологізм у переносному значенні залежно від контексту.

Розглянемо деякі приклади:

I.

Чи пробували ви подивитися на щось, приклавши долоню до обличчя й розвівши пальці? Чи мали ви такий досвід?

Дивитися на сонячне світло крізь пальці людини

Дивитися крізь пальці – свідомо не звертати уваги на що-небудь, не помічати

II.

Стояти на голові, виконуючи вправу.

Стояти на голові – бешкетувати, чинити безладдя, не знати міри в пустощах, пустувати.

III.

Прикласти пофарбовану руку до аркушу, після цього домальовуємо деталі, щоб створити повноцінний малюнок.

Прикласти руку до чогось, тобто взяти участь у чомусь або бути причетним до чогось.

Вправа 5. Завдання на підбір фразеологізмів або словосполучень у контексті. Визначити, в якому реченні вжито звичайне словосполучення, а в якому фразеологізм.

1. Здавна людина для захисту очей від палючого сонця **дивилася** на сонячні промені **крізь пальці** руки.
2. **Дивитися крізь пальці** на сонячні промені замість сонцезахисних окулярів.

3. На хворобу не можна **дивитися крізь пальці**.
4. Батькам не варто **дивитися крізь пальці** на надмірне захоплення дитиною комп'ютерними іграми (не звертати уваги на те, що дитина багато часу проводить біля комп'ютера).

Картина української художниці Євгенії Гапчинської

5. Сьогодні вихідний, то можна й **на голові постояти**.
6. Приїхавши до бабусі, діти не знали міри в пустошах, трохи **на головах не ходили**.

7. Дівчина щодня декілька хвилин **стоїть на голові**.

8. Ганна **приклала руку** до пошиття багатьох зразків українського народного одягу.

9. Не всі люди були письменними в давні часи й тому для того, щоб засвідчити певний документ, вони просто **прикладали** до паперу пофарбовану **руку** чи палець.

Ключ: фразеологізми – 3, 4, 5, 6, 8; словосполучення – 1, 2, 7, 9.

Підсумуємо: фразеологізми вбирають у себе життєвий досвід народу, його спосіб мислення та сприйняття навколишнього світу.

3. Можемо пояснити значення фразеологізму навіть одним словом

Вправа 8. Замініть подані слова фразеологізмами.

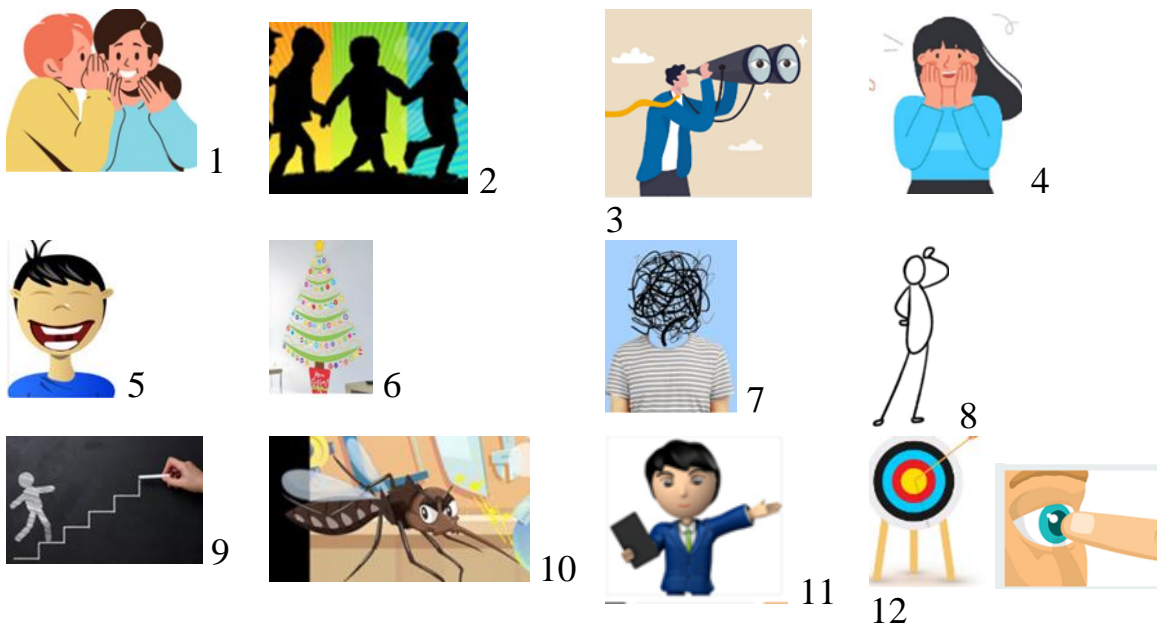
Зразок: страшно – очі в'януть.

а. Близько; б. незабаром; в. повністю; г. таємно; д. несподівано; е. влучно;

є. дружно; ж. поступово; з. бездоганно; и. особисто; і. нерозумно; ї. широко.

Довідка: 1. на вухо, 2. рука за руку; 3. на власні очі бачити; 4. як сніг на голову; 5. від вуха до вуха; 6. Новий рік на носі; 7. без голови; 8. з голови до ніг; 9. крок за кроком; 10. комар носа не підточить; 11. рукою подати; 12. не в брову, а в око;

Ці ілюстрації до фразеологізмів, які можна за значенням замінити одним словом, допоможуть вам краще зрозуміти їх значення.

Ключ: 1г, 2є, 3и, 4д, 5ї, 6б, 7і, 8в, 9ж, 10з, 11а, 12е.

Завдання, в якому ми виводимо здобувачів на розмову, оскільки основна мета вивчення УМІ – щоб здобувачі могли спілкуватися, вміли цим послуговуватися, тому вихід у будь-яку розмову потрібно підтримувати.

Вправа 9. Прочитати діалоги. До кожного речення, у якому зроблено пропуск, доберіть з довідки відповідний за значенням фразеологізм. Уточнити значення фразем допоможуть ілюстрації, подані до них.

Як пройти?

- I. — Добрий день.
— Добрий день.
— Скажіть, будь ласка, чи далеко звідси банк?
— ... Потрібно перейти дорогу, пройти прямо, за аптекою звернути направо.

— Дякую. Зрозуміло пояснили.

II. Цікаві місця в місті Дніпро

оглядовий майданчик

пішохідний міст

вид на ріку у місті Дніпро

— Віро, кажуть, що ріка Дніпро у вашому місті дуже красива та велична. Звідки можна подивитися на Дніпро?

— Спитай краще у Миколи. Він дніпрянин і місто знає... .

— Миколо, підкажи, з якого місця найкраще милуватися рікою?

— З висоти оглядового майданчика парку імені Шевченка або з пішохідного моста на Монастирський острів. Звідти ріку Дніпро видно...

Довідка:

рукою подати (близько)

як свої п'ять пальців
(добре знає)

як на долоні (розглянути
зверху і з усіх сторін)

За допомогою фразеологізмів можна вивчити, краще запам'ятати не тільки соматизми, а й познайомитися з пізнавально-культурним аспектом у вивченні мови, тобто усвідомити особливості менталітету українського народу. Засвоєнню сприяє також відповідна ілюстрація (ілюстрація до фразеологізму – це обов'язковий елемент). Візуалізація дає більше можливостей запам'ятати назавжди та навчитися використовувати природньо таку важливу для майбутніх медиків лексику, як соматизми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Злотник-Шагіна О.О. Вивчення фразеологічних одиниць української мови в іншомовній аудиторії. Київський національний університет імені Тараса

Шевченка, 2022. С. 119–126.

<https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj16-02-037>

2. Білоноженко В.М. Словник фразеологізмів української мови. Київ: Наукова думка, 2008. 789 с.

3. Словник української мови : в 11 томах. URL: <http://sum.in.ua/>

Використанні ілюстрації:

1. <https://www.istockphoto.com/uk/search/2/image>

2. <https://epositphotos.com/ua/vectors>

3. <https://naurok.com.ua/frazeologiya-povtorennya-vivchenogo-370332.html>

4. <https://www.google.com/imgres?imgurl=https://png.pngtree.com/>

5. <https://www.istockphoto.com/uk/>

6. <https://vogue.ua/aticle/beauty/figura>

7. <https://www.istockphoto.com/uk/>

Гоменюк А.В.

Дніпровський державний медичний університет

СКЛАДНОЩІ У ВИВЧЕННІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Вивчення медичної термінології є невід’ємною частиною навчання будь-якого медичного фахівця. Ця специфічна мова становить основу для зрозуміння та комунікації у медичній галузі. Проте, багато студентів-медиків стикаються з різноманітними складнощами під час освоєння цієї складної термінології:

1. Обсяг та складність термінів

Однією з основних складнощів у вивченні медичної термінології є обсяг та складність самого термінологічного словника. Від студентів вимагається запам’ятовування великої кількості термінів, які можуть бути складними для вимови та розуміння.

2. Походження та будова термінів

Багато медичних термінів мають латинське або грецьке походження, що робить їх ще більш складними для засвоєння. Розуміння будови та походження

термінів може допомогти в їх запам'ятовуванні, але це вимагає додаткових зусиль від студентів.

3. Контекстуальне використання

Окрім знання термінів, студентам потрібно вміло застосовувати їх у різних контекстах, щоб ефективно спілкуватися з колегами та пацієнтами. Це може бути викликом, оскільки потрібно не лише знати термін, але й розуміти його значення та відтінки вживання.

4. Використання медичного словника

Для подолання складнощів у вивченні медичної термінології, студентам може бути корисним використання медичних словників та додаткових джерел. Такі ресурси допомагають зрозуміти та запам'ятати терміни, а також надають їхні визначення та контекстуальні приклади використання.

5. Практичне застосування

Найкращим способом вивчення медичної термінології є практичне застосування знань у реальних ситуаціях. Спостереження за роботою медичних фахівців, участь у практичних заняттях та клінічних випробуваннях допомагають засвоїти термінологію та навички спілкування в медичній області.

У цілому, хоча вивчення медичної термінології може бути викликом для студентів-медиків, правильний підхід та належна підтримка можуть допомогти їм подолати ці складнощі і стати успішними професіоналами в медичній галузі.

Клименко І. М.

Дніпровський державний медичний університет

REGARDING THE TITLES OF MEDICAL JOURNALS IN ENGLISH AND UKRAINIAN

When a translator of academic and medical literature from one language into another seeks the counterpart of some specialized term he turns to the dictionary. The

title is not an exception. «Theater begins with a hanger». The title is the name of a book, painting or the like. It summarizes the main idea or ideas of the study. A good title should contain the fewest possible words. Due to the tendency towards brevity, English titles become more abbreviated and abrupt compared to the ones in Ukrainian. The article is quite often omitted unless its absence changes the meaning. The predicate is not used when it is secondary in meaning in English title. Therefore, it is possible to make a more descriptive translation by expanding the original.

In English they have significant differences in comparison with the literary and colloquial styles of the language, which the translator must take into account in his work:

Ukrainian titles of medical journals are the following: журнал, часопис, вісник. English ones are: journal, annals, acta.

The mandatory component of the title is relation to the field of medicine or place where the journal is published: Canadian Pharmacists Journal, Bangladesh Journal of Medical Science, Український журнал медицини, біології та спорту. Farmatsevtychnyi chasopys. The title may contain the name of institution which publishes it: Annals of Mechnikov's Institute or the name of organization: British Medical Association, Journal of pharmaceutical policy and practice.

With almost the same frequency we find journals titled with reference to the field of medicine: Dermatology, Gastroenterology, Knee Surgery Sport Traumatology, Arthroscopy, Морфологія, World Psychiatry. Some titles in English bear the name of the research on a specific organ or system, e.g. Brain, or disease: Diabetes, Schizophrenia Research, Eating and weight disorders. In Ukrainian they are absent.

Лощинова І. С.

Дніпровський державний медичний університет
НЕВЕЛИКІ ЛАЙФХАКИ, ЩО ЗРОБЛЯТЬ ЗАНЯТТЯ З
ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ПІЗНАВАЛЬНИШИМИ ТА
ЦІКАВІШИМИ

Не секрет, що здобувачі вищої освіти часто з неохотою приступають до вивчення фармацевтичної термінології в курсі «Латинської мови», зауважуючи, що знання із виписування рецептів латиною навряд чи знадобляться їм у подальшій медичній практиці. Тут доречним буде нагадати відомий латинський вираз *Lege artis*, що позначає «за всіма правилами науки», і заохотити студентів все ж оволодіти навичками правильного оформлення медичної документації (а саме: рецептів) латиною.

На початку вивчення фармацевтичної номенклатури ми звертаємось до теми «Частотні відрізки у назвах лікарських препаратів». Тривіальні назви препаратів утворюють переважно шляхом комбінації виділених із систематичної назви словотвірних елементів, що виражають найрізноманітніші ознаки, наприклад: походження (*Vipraxinum* від лат. *vipera* – змія, *toxinum* – отруйна речовина); відношення до анатомічного органа (*Ophthalmidum* від грец. *Ophthalmos* – око); терапевтичну дію (*Gastropharm* від грец. *gaster* – шлунок + грец. *pharmakon* – ліки); джерело утворення (*Adrenalinum* від *ren* – нирка, *ad* – при, біля, оскільки адреналін добувають із надниркових залоз великої рогатої худоби); різноманітні асоціації, навіть міфологічного характеру (*Morphinum* – від старогрецького богу сну *Morpheus*) [1, с. 96]. При вивченні цієї теми акцентуємо увагу студентів на можливості широкого практичного застосування набутих знань у повсякденному житті, що проявляється у розумінні значень вже знайомих назв препаратів, а також тих, які зустрічаються вперше (на полицях аптек чи в рекламних роликах). Зауважимо також, що запропоновані словотвірні елементи вживаються не лише в медичних термінах, але і в загальноновживаній лексиці (елемент *cid*, що позначає «вбивати», представлений у таких словах, як геноцид, елітоцид та ін., *pyr* – «жар» зустрічаємо в лексемах піротехніки, піроманія тощо).

Ця тема також дає змогу вдосконалити навички написання назв препаратів українською мовою, нагадати, що в рідній мові у назвах загальних понять подвоєння не зберігаються (фурацилін, теофілін, беладона і т.д.).

Вивчаючи назви лікарських (саме лікарських рослин, оскільки прикметник лікарський має значення «той, що належить лікареві») бажано інколи подавати відомості щодо етимології цих назв, оскільки це сприяє активізації уваги слухачів, а також процесу запам'ятовування. Наприклад, на попередніх заняттях було розглянуто тему «Дієслово», тож не зайвим буде прокоментувати, що назва *Urtica* (кропива) походить від дієслова *urere* «пекти, жаліти», а *Salvia* (шавлія) від відомої вже лексеми *salvete* – «бувайте здорові». Цікавим є також походження назви *Calendula*, яку квітка отримала завдяки своїй здатності сповіщати про початок дня і ночі, як своєрідний календар від *Calendae*, що в перекладі означає «перший день місяця» [1, с.103]. У побуті часто можна почути й назву нагідки. Отже, нагідки належать до роду трав'янистих рослин, з них виготовляють трав'яні збори (тут не зайвим буде попросити студентів пригадати ще пароніми, що мають схожу форму, але різняться за значенням, як-от: аптечний і аптекарський, їда та їжа тощо).

Ознайомлення з прикметниками, що вживаються у темах, присвячених вивченню різних лікарських форм, дозволяє нагадати про особливості наголошування прикметників (рідкій, липкій, але весняний тощо), а також про тенденцію до уникнення дієприкметникових форм на -уч/-юч (*antipyreticus* – жарознижувальний, *heroicus* – сильнодійний, *antisepticus* – незаражувальний).

Під час вивчення теми «Структура рецепта» студентам особливо цікаво знайомитися з особливостями дозування, адже *Sola dosis facit venenum* – «одна лише доза робить ліки отрутою». Інтерес значно пожвавлюється при вивченні назв мір та ваги, а також ознайомленні з числівниками. Учасники навчального процесу залюбки намагаються читати числівники латиною, а також утворювати назви часових проміжків.

Отже, під час вивчення фармацевтичної термінології здобувачі вищої медичної освіти мають чудову нагоду не лише значно розширити свій кругозір, але й поліпшити знання рідної мови.

P.S. У цей непростий час не варто забувати, що *optimum medicamentum quies est* – «найкращі ліки – це спокій».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Латинська мова та основи фармацевтичної термінології за ред. Смольської Л. Ю. 2-е вид, переробл. і допов. Київ ВСВ «Медицина», 2019. 368 с.
2. Светличная Е. И., Толоч И. А. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений. Харьков: Золотые страницы, 2003. 288 с.

Нашиванько О. В., Шубкіна К. А.

Дніпровський державний медичний університет

COMMUNICATIVE APPROACH IN WORKING WITH THE MEDICAL STUDENTS

In the field of medical education, the importance of effective communication cannot be overstated. Whether it is interacting with patients, collaborating with colleagues, or conveying complex medical concepts, strong communication skills are essential for the medical students. Many educators have turned to the communicative approach as a valuable tool in shaping the next generation of healthcare professionals.

The communicative approach in medical education emphasizes the development of language skills within authentic contexts, focusing not only on linguistic but also on pragmatic competence – the ability to use language appropriately in various social situations. This approach recognizes that effective communication in the medical field goes beyond simply exchanging information; it involves making reports, showing empathy, and facilitating understanding.

One of the key principles of the communicative approach is learner-centeredness. In the context of medical education, this means actively involving students in communicative tasks that reflect real-life situations they will encounter in their future careers. Instead of passively absorbing information through lectures, students engage in activities such as role-plays, case discussions, and simulations that

require them to communicate effectively with patients, colleagues, and other healthcare professionals.

Role-plays, for example, allow students to practice history-taking, patient consultation and delivering difficult news in a safe and supportive environment. By assuming different roles – whether that of a physician, a patient, or a family member – students can explore various perspectives and develop their communication skills. These simulated encounters not only enhance students’ linguistic proficiency but also their ability to navigate challenging situations with empathy and professionalism.

Case discussions offer another valuable opportunity for students to apply the communicative approach in medical education. Through analysis clinical cases and presenting their findings to instructors, students learn to articulate their thoughts clearly, justify their clinical reasoning, and engage in collaborative problem-solving. These discussions encourage active participation, critical thinking, and the exchange of ideas – all essential components of effective communication in the medical field.

Furthermore, simulations provide students with hands-on experience in managing medical emergencies, conducting physical examinations, and performing procedures under the guidance of experienced tutors. These immersive learning experiences emphasize the importance of clear and concise communication in high-pressure situations.

Incorporating the communicative approach into medical education requires a shift in teaching methods and curriculum design. It involves providing opportunities for students to practice communication skills throughout their training, integrating communication training into clinical rotations, and providing feedback and guidance to help students improve.

Moreover, educators must also recognize the importance of cultural competence in communication. In an increasingly diverse healthcare landscape, the medical students must be able to communicate effectively with patients from different cultural backgrounds, taking into account factors such as language barriers, health beliefs, and social norms. By incorporating cultural competence training into the communicative approach, educators can better prepare students to provide

patient-centered care that respects and acknowledges the diversity of the patient population.

In conclusion, the communicative approach offers a valuable framework for enhancing communication skills in medical education. By focusing on authentic communicative tasks, learner-centered activities, and cultural competence, educators can empower the medical students to become proficient communicators who can navigate the complexities of the healthcare environment with empathy, professionalism and confidence. As the field of medicine continues to evolve, strong communication skills will remain essential for delivering high-quality patient care and advancing the practice of medicine.

Rezunova V. V.

Dnipro State Medical University

YOUTUBE APPLICATION AS A TOOL TO DEVELOP PROFESSIONAL ENGLISH SKILLS

Nowadays no one can imagine modern education without using sophisticated technologies. More and more students are trying not just to learn necessary information, but to understand how the brain processes it, how to retain the data for a longer period of time, and what methods to utilize for more effective studying.

The YouTube application is considered one of the easily acceptable ways to develop language skills such as listening, speaking, reading and even writing, as students are able to visualize acquired information, read subtitles, discuss. and write a summary afterwards.

«The foreign language for professional purposes» is a course taught to dental students during their first year of study. The content of the discipline contains a great number of clinical texts and medical terms, which are unfamiliar to the students even in their mother tongue. For example, terms like «hypoplasia», «hyperdontia»,

«fusion», «germination», «xerostomia», «eukoplakia» etc. Therefore, visualization while studying plays the crucial role.

To recall vocabulary and all subsequent steps of root canal treatment procedure, we can use YouTube video to predict each step before playing the scene, to identify all instruments used, and then share own experience. To define different classes and subclasses of malocclusion, we can watch specific videos about this condition and its treatment, and then create projects based on it. We can master the pronunciation of certain medical terms, as some of them present difficulties.

In conclusion, we should note that watching videos has been one of the efficient and relevant methods to gain and develop language professional skills on all levels of study.

Резунова О. С.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ОСНОВНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ

Сучасне суспільство потребує науковців, які здатні до розкриття власного потенціалу, до самоосвіти, до вдосконалення здобутих професійних знань і самостійного пошуку ефективного вирішення наукових завдань, тобто фахівців з високим рівнем професійної самоефективності.

Найбільш важливим фактором розвитку професійної самоефективності є *минулий досвід успіхів та невдач* у спробі досягти бажаних результатів. Успішні дії підвищують самоефективність, тоді як невдачі здатні понизити її. Розвиток здатності будувати поведінку та набуття досвіду успішного виконання певної діяльності можуть бути досягнені в процесі міжособистісної взаємодії, коли один із індивідів допомагає іншому здійснювати певні дії. Допомога може полягати у прикладі для іншого, в моделюванні взірця поведінки, який стимулював би розвиток самоефективності індивіда .

Надають впевненості в професійній самоефективності й *спостереження за*

професійними досягненнями інших людей. Так, спостереження за діями вчених та викладачів дають можливість здобувачам засвоювати новий спосіб мислення, поведінки, ставлення до професії, озброюють ефективними поведінковими стратегіями в типових і нетипових професійних ситуаціях, що сприяє професійній самоефективності. Необхідно зазначити, що цінним є також спостереження здобувачів за своїми одногрупниками. Аналіз ефективності та доцільності використовуваних ними методів, стилю поведінки, характеристика позитивних та негативних аспектів роботи, сприяє вдосконаленню власної професійної самоефективності.

Вербальне переконання також є необхідним фактором формування професійної самоефективності. Сутність його полягає в тому, щоб переконати особистість у власних можливостях задля досягнення поставленої мети. Необхідне словесне переконання передбачає емоційну підтримку, несе віру в їх здібності, можливості, схвалення та позитивне оцінювання, взаємодопомогу в умовах сумісної професійної діяльності.

Однак слід розуміти, що спроби вербального впливу найчастіше дають лише короткочасний ефект у плані зміни професійної самоефективності. Крім того, сила вербального переконання обмежується також усвідомленими статусом і авторитетом переконуючого.

Останній фактор, що впливає на формування самоефективності – це *фізичний та емоційний стан особистості*. Дослідження, проведені науковцями, дали можливість висунути припущення, що люди звіряють рівень власної ефективності з рівнем емоційної напруги перед обличчям стресових чи загрозливих ситуацій. Таким чином, самоефективність майбутніх фахівців залежить від їхньої здатності регулювати власні емоції та їх зовнішнє вираження перед або під час здійснення професійної діяльності.

THE POTENTIAL OF BILINGUAL TEACHING

Bilingual teaching, a pedagogical approach that integrates the use of two languages in the classroom, has gained traction as educators recognize its numerous benefits for students. Bilingual teaching offers a pathway to academic success and global competence. Moreover, it starts playing an unprecedented role in modern Ukrainian education.

One of the most widely acknowledged benefits of bilingual teaching lies in its positive impact on cognitive development. Research has consistently shown that bilingual individuals tend to exhibit greater cognitive flexibility, problem-solving skills, and creativity compared to monolingual counterparts. The act of navigating between two languages requires the brain to constantly switch between linguistic systems, thus exercising and strengthening cognitive functions. Students learn to adapt to different language structures and cultural contexts, honing their ability to analyze and interpret information from multiple perspectives.

Bilingualism has been linked to improved academic performance across various subjects, including medicine and science. By mastering two languages, students gain access to a broader range of academic resources and opportunities for intellectual growth. Bilingual teaching promotes linguistic proficiency and literacy skills, enabling students to communicate effectively in both their native language and a second language.

Moreover, in today's globalized economy, proficiency in multiple languages has become a valuable asset in the job market. Bilingual individuals are sought after by employers who recognize the importance of language skills in international business, diplomacy, and cross-cultural communication. By investing in bilingual education, educational institutions prepare students for success in a competitive global landscape.

While the benefits of bilingual teaching are significant, implementing and sustaining bilingual programs may pose challenges for educators and policymakers. Adequate resources, teacher training, and support are essential to ensure the effectiveness and sustainability of bilingual education initiatives.

Furthermore, it is important to recognize that bilingual teaching is not a one-size-fits-all approach. The success of bilingual programs depends on various factors, including the needs of the student population, community support, and educational goals. Flexibility and adaptability are key as educators navigate the complexities of bilingual education and tailor instructional strategies to meet the diverse needs of their students.

Bilingual teaching holds tremendous promise as a transformative force in Ukrainian education, empowering students to become global citizens who are fluent in multiple languages and cultures. As educators and policymakers continue to recognize the value of bilingual teaching, they pave the way for a more inclusive, equitable, and interconnected society.

Слюсар Н.О.

Дніпровський державний медичний університет

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПРОЦЕС НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Руйнівні наслідки війни в Україні на психіку майбутніх поколінь жахливі. Звуки сирен, вибухів викликають стан жаху, який зберігається протягом тривалого часу. Нерідко це викликає емоційні та психологічні розлади: розсіяність, емоційну нестабільність, нервозність, агресію, проблеми зі сном, дратівливість, депресію, страх, тривогу, паніку, гнів, смуток. Після тривалої нічної повітряної тривоги, досить часто на заняттях ми помічаємо, що студенти втрачають здатність до концентрації та пасивно ставляться до навчання, хоча

зовні вони намагаються цього не показувати. На нашу думку, саме це може стати вирішальним фактором у зниженні їх успішності.

Оскільки безпека студентів є головним пріоритетом, саме тому важлива роль професорсько-викладацького складу та співробітників кафедри полягала не лише у навчанні предмету, координації та мотивації студентів, а також, у разі необхідності, наданні психологічної підтримки.

У цьому навчальному році серед студентів багато тих, хто приїхав з тимчасово окупованих територій або із зони бойових дій (Маріуполь, Бахмут, Лисичанськ, Херсон та інші), у розмові з ними, вони зізнаються, що почуваються тут самотніми, тому викладачам та співробітникам факультету необхідно підтримати таких студентів і створити відчуття спільності. Багато студентів нашого університету займаються волонтерством та допомогою армії з самого початку агресії Росії. Вони стверджують, що знайти час для навчання та допомоги ЗСУ було викликом. Безперечно, зараз українські студенти стикаються з багатьма проблемами не лише у продовженні навчання, а й самозбереженні та повсякденній турботі про рідних та близьких. Вище зазначені проблеми можна класифікувати за двома основними факторами: психологічні та пов'язані з безпекою.

Отже, першочерговим завданням колективу кафедри було і залишається намагатися задовольнити всі потреби студентів на війні, та діяти відповідально, забезпечуючи їм якісну освіту. Адже, ця війна стала величезним випробуванням для вищої освіти України, для студентів та викладачів.

Третьякова О. Є.

Дніпровський державний медичний університет

**МЕДИЧНЕ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

На сучасному етапі розвитку людства, коли усе значніше стала інтеграція промислово-розвинених країн, коли ідеї глобалізації завойовують прихильників майже у всіх країнах планети, спостерігаються значні зміни у мовах. Відбувається і глобалізація термінології, постійно збільшується кількість нових термінів, нових понять. Не обходить ця тенденція і медицину.

Лексична система – це складна ієрархія взаємодіючих внутрішніх мікросистем, що охоплюють усе багатство лексики у всій її розмаїтості. Термінологічну лексику, її систему не можна розглядати як обчислювальну і замкнуту в якій-небудь галузі знань говорити про неї як про «сукупність», а не як про систему одиниць. Термінологія не може розглядатися як проста сукупність слів, це система слів-словосполучень, відповідним образом між собою зв'язаних [2, с. 187]. Система терміна – спосіб визначення системи понять певної науки, це структурний елемент, що не є пасивним при змінах у системі понять. Чим більш структурованою буде система понять, тим точніше буде і сама термінологічна система. Термінологічна лексика постійно розвивається, репрезентує велику частину фахової мови. Основна комунікативна функція термінологічних систем – забезпечити взаєморозуміння між фахівцями різних галузей.

Зберігаючи зовнішній вигляд слова, термін повністю відділяється від нього за своїм змістом. На відміну від звичайного, яке позначається через свою зовнішню форму, для терміна найважливішим виявляється його зміст, а форма на початковому етапі може бути нечіткою, неусталеною, потребувати уточнення. Це створює докорінні відмінності терміна від слова загальної лексики. Існує багато неясних термінологічних систем, відсутність ознак, що допомагають обмежити термін від нетерміна. Відкритим продовжує залишатися питання про співвідношення терміна до контексту [2, с. 4].

Семантична структура слова рухлива і мінлива. Нове значення, що розвивається, або співіснує з старим, або витісняє його. Так, досягнення у біохімії, вірусології, створення нових діагностичних приладів було причиною появи великої кількості термінотворень, пов'язаних із захворюванням раком.

Наприклад, для позначення терміна «Ракова пухлина» в англійській мові існує багато термінів: **cancer** (тяжке захворювання, неконтрольований зріст групи клітин), **leukaemia** (рак крові), **melanoma** (рак шкіри), **sarcoma** (рак з'єднувальної тканини), **lymphoma** (рак лімфовузлів), **malignancy** (злаякісність), **benign tumour** (доброякісна пухлина) [1],[3]. Спеціальна лексика має інше походження та призначення, вона не має загального вжитку. У кожному предметно-понятійному полі здійснюється своя спеціалізація, яка супроводжується збільшенням інтенції та зменшенням есенції. Спеціалізація одиниць професійної лексики не ідентична актуалізації, яка спостерігається у загальноновживаній лексиці.

Необхідно також врахувати, що термінологія має різні варіанти одного і того ж слова. Наприклад – **cell**: чарунка, келія, палата у богадільні; юр. тюремна камера, сидіти у в'язниці, відбувати строк; сидіти з ким-небудь в одній камері, бджолина сота, сегмент стелі в готичному склепінні; авіа. секція крила, мор. і авіа. відсік (на кораблях, літаках і т.п.), біол. клітина (мозку) та ін.[1], [3].

Вивчення та використання терміну в окремих лінгвістичних прошарках мови, семантичних особливостей структури терміна робить продуктивним процес створення нових та використання вже існуючих термінів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь, 2001.
2. Вишневський Л. Система цінностей у філософії англійських просвітителів. *Шлях освіти*. 2001. №2. С. 3-5.)
3. Macmillan English Dictionary, 2002. Режим доступу: [www. Macmillan dictionaries.com/dictionary- online](http://www.macmillan.com/dictionaries.com/dictionary-online) (дата звернення: 29.02.2024)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ В ОНЛАЙН- ТА ОФЛАЙН-ФОРМАТАХ

Війна в Україні та пандемія, яка їй передувала, спричинили перехід освітнього процесу на онлайн або змішану форму навчання. Останні чотири роки питання, пов'язані з онлайн-освітою, активно обговорюються в медійному просторі, в наукових колах. Спеціалісти різних галузей вивчають особливості, аналізують труднощі та проблеми, пропонують шляхи їх вирішення та удосконалення освітнього процесу. За цей час опубліковано багато робіт щодо недоліків та переваг офлайн- та онлайн-навчання. І хоча наукова й педагогічна спільнота робить усе можливе задля забезпечення якісної освіти, очевидним є погіршення рівня як загальноосвітньої підготовки, так і фахової, що в майбутньому спричинить зниження рівня професійної компетентності фахівців кожної галузі, зокрема й медичної.

Останнім часом науковці намагаються визначити причини «освітніх втрат в Україні, пов'язаних з повномасштабним вторгненням» [1], а також з'ясувати наслідки різкого падіння рівня володіння мовами серед молоді. Серед найвагоміших причин виділяють такі:

- 1) вплив на навчання у школах та вищих навчальних закладах епідемії COVID-19;
- 2) неможливість здійснювати навчання повною мірою через російську агресію;
- 3) невмотивованість молоді до вивчення мови;
- 4) незадоволеність навчальним процесом, який здається «непрактичним та дуже нудним» [2].

Невмотивованість при вивченні будь-якої мови – важливий чинник несприйняття інформації та небажання оволодіти знаннями, які намагається передати учню (студенту) педагог. Але якщо цей чинник не новий у вітчизняній

педагогіці, то роки вимушеного онлайн-навчання (COVID-19 та війна з росією) сформували й інші труднощі вітчизняного освітнього процесу, які безпосередньо впливають на навчання, а саме: некомунікабельність учнів та студентів, замкненість, відсутність емпатії, небажання та невміння зосередитись на навчальному матеріалі. Частково ці негативні складові вже розглядаються в медійному просторі, хоча ґрунтовних наукових досліджень ще немає.

За справедливим твердженням Н. Корольової та О. Лимаренко, «розроблення та реалізація моделей дистанційного навчання... потребує особливої уваги з боку науковців» [3]. Дослідницям вдалося зробити фундаментальний аналіз дистанційної освіти в Україні, наголошуючи на її перевагах (інтерактивність, гнучкість та мобільність, індивідуалізація, економічність, модульність, технологічність, рівність для всіх учасників освітнього процесу, нова роль викладача, позитивний вплив на студента, масовість, самостійна діяльність студентів, широке застосування освітніх ресурсів інтернету, інформаційна забезпеченість, паралельність, комунікативна взаємодія між учасниками освітнього процесу, персоналізація, забезпечення зворотного зв'язку, використання цифрових інструментів оцінювання, нерегламентованість, всеосяжність, інтернаціональність [3]). При всій глибині та професійності зробленого аналізу виникає запитання: чому при такій кількості переваг та позитивних рис дистанційного навчання рівень освіти, за ствердженням науковців, знижується, середнім школам не вистачає вчителів з базових предметів (українська та англійська мови, математика тощо), викладач середньої школи часто не відповідає критеріям, які пропонуються для представника цієї професії? Частково на ці питання можна відповісти, посилаючись на світові тенденції: успішна Америка оголосила про зниження вимог до викладача середньої школи та бажання у будь-який спосіб заповнити вакантні посади в середніх та вищих школах [4].

Незважаючи на надзвичайно складні умови здійснення навчального процесу в сьогоdnішніх реаліях, в Україні відбувається процес реформування

освітньої галузі, однією з цілей якого є формування профільної середньої освіти, яка передбачає «розвиток особистості здобувачів освіти, формування компетентностей, необхідних для їхньої стійкості, самостійності, відповідальності, комунікації та взаємодії з іншими, соціалізації та громадянської активності, підприємливості, свідомого вибору подальшого життєвого шляху, ціложиттєвої освіти, трудової діяльності та самореалізації, виховання шанобливого ставлення до національних та культурних цінностей українського народу на засадах патріотизму та усвідомлення власної ідентичності, родини, суспільства, довкілля, природи з позицій наукового світогляду та принципів сталого розвитку» [5]. Це дозволить закладам вищої освіти надавати послуги особам, свідомим свого вибору, які одержали в старшій школі знання та навички з вибраного напрямку діяльності.

Професійна підготовка майбутнього лікаря – це багатоступенева розгалужена структура, яка передбачає вивчення ряду наук та набуття навичок, серед яких важливими є мовні та мовленнєві як інструмент здобуття та засвоєння професійних знань. Мовні професійні компетентності формуються під час вивчення навчальних дисциплін «Латинська мова», «Українська мова за професійним спрямуванням» та удосконалюються в процесі навчання та професійної діяльності. Професійна мова, яка є функціональним різновидом сучасної української літературної мови, вирізняється рядом особливостей – морфологічних, лексичних, синтаксичних, зумовлених специфікою професійної діяльності, метою, завданнями та потребами. Водночас вона функціонує за загальноприйнятими мовними нормами, тому для її опанування необхідною умовою є знання літературної мови, яке формується під час навчання в загальноосвітніх закладах. Якість вивчення професійної мови залежить, передусім, від рівня загальної мовної компетентності, з яким здобувачі вищої освіти розпочинають навчання у вищій школі. Тож формування у майбутнього фахівця професійної мовної компетенції прямо й безпосередньо пов'язано з рівнем викладання мови в закладах середньої освіти. Актуальним є вивчення

питання якості мовної підготовки в закладах середньої освіти залежно від форми навчання, переваги та недоліки цих форм.

Серед студентів I курсу Дніпровського державного медичного університету було проведено опитування, однією з цілей якого було визначити рівень викладання мов у закладах середньої освіти порівняно офлайн- та онлайн-форматів. Опитаним запропонували оцінити якість викладання мов у тих закладах, де вони здобувати середню освіту (ліцей, коледж, спеціалізована школа, загальноосвітня школа). Студенти I курсу, які почали навчатись у 2023 році, мають трирічний досвід онлайн-освіти або комбінованої форми, що дозволяє їм достатньо об'єктивно оцінити та порівняти ці дві форми.

За результатами проведеного опитування виявлено, що переважна більшість осіб вступили до ДДМУ, одержавши середню освіту в спеціалізованих закладах (ліцей, коледж, спеціалізована школа), тобто мають профільну середню освіту. Це свідчить про свідомий та зважений вибір ВНЗ, високий рівень зацікавленості, вмотивованість та цілеспрямованість їхньої навчальної діяльності. Разом з тим, незалежно від закладу середньої освіти, опитані оцінили рівень навчання мови у форматі онлайн достатньо низько порівняно з офлайн, що потребує подальшого аналізу недоліків та роботи щодо удосконалення цієї форми навчання. Складність та багатоаспектність цієї проблеми треба чітко розуміти, щоб не припустити подальшої руйнації системи української освіти. Підтасовка даних та приховування справжнього стану освітнього процесу можуть негативно вплинути на якість освіти та її реформування. І хоча дистанційна освіта «дозволяє студентам здобувати освіту з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету, ... дистанційний формат навчання є вимогою безпеки для студентів та викладачів» [6, с. 61], твердження про те, що «дистанційне навчання суттєво не вплинуло на якість освітніх послуг» [6, с. 62], на нашу думку, не відповідає реальності. Незважаючи на певні, досить вагомні, «плюси» онлайн-навчання, не треба забувати про те, що воно вимагає високої самодисципліни студента, наявності базової підготовки з предмета, який вивчається, та кваліфікованого викладача-куратора, який в умовах

дистанційного навчання може не тільки прочитати лекцію (що, на наш погляд, професіоналу зробити легше, ніж керувати іншими видами навчальних робіт), а й впровадити в дистанційний навчальний процес всі види інтерактивного навчання. Професор Рой Еллісон справедливо вважає: «Те, що ми бачимо під час пандемії, – це не нова модель освіти. Це просто запасний варіант, поки не можна відновити модель освіти, що існувала раніше», наголошуючи на тому, що «очне навчання» є «золотим стандартом» [7].

Серед іншого, студенти відзначали недостатність часу для практичного відпрацювання мовних навичок під час онлайн-занять, що підтверджує думку про те, що вивчення мов має відбуватись на заняттях в аудиторії, з постійною участю викладача, контролем рівня засвоєння знань та достатнім відпрацюванням практичних мовних навичок.

Рівень вмотивованості студентів до навчання, зокрема й до вивчення професійної мови, має різний ступінь залежно від терміну навчання. Результати дослідження А. А. Растворова й І. О. Растворова, які проаналізували рівень сформованості вмотивованості в студентів-медиків, показали, що «у студентів у процесі навчання спостерігається загальна тенденція до зменшення низького рівня сформованості мотиваційного компонента, деякого прогресивного зростання середнього рівня та суттєвого збільшення високого рівня вмотивованості залежно від терміну навчання, набуття чи наявності досвіду практичної роботи в медицині» [8].

Автори визначили, що рівень вмотивованості студентів 4 курсу значно вище порівняно зі здобувачами 2 курсу. Оскільки професійна медична мова вивчається на I курсі, коли цей рівень досить низький, вмотивованість студента до її вивчення залежить від уміння викладача вищої школи пояснити важливість та необхідність її опанування, адже часто можна побачити щире здивування й нерозуміння здобувачів, які склали ЗНО й не уявляють, що саме вони будуть вивчати на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Варто зазначити, що випускники профільних медичних ліцеїв, коледжів мають вищий рівень вмотивованості та готовності до продовження профільної освіти, що пов'язано саме з професійним спрямуванням навчальних програм та наповненням дисциплін, які вивчаються в цих закладах. В Україні функціонує низка таких навчальних закладів, у яких, як зазначають Г. М. Строганова та І. А. Сухарєва, «у межах допрофесійної підготовки фахівців на уроках української мови доцільно формувати термінологічну компетентність учнів на основі засвоєння лексичного мінімуму з медицини, який варто поступово розширювати. Є різні шляхи досягнення поставленої мети, вибір яких залежить від дидактичних завдань та рівня педагогічної креативності вчителя. Особливістю навчання медичних термінів і понять на уроках української мови є постійна реалізація міжпредметних зв'язків та часткове медичне наповнення навчальної дисципліни за характером використовуваного мовного матеріалу» [9]. Це дає можливість закладати фундамент для подальшого вивчення професійної мови, але, як свідчать результати опитування, рівень онлайн-занять у таких закладах також недостатньо високий, тож така форма навчання потребує подальшого аналізу та удосконалення.

Вивчення мов у режимі онлайн не дозволяє ефективно досягти того рівня володіння мовою, який потрібен для подальшого опанування професійними знаннями й навичками. Для формування професійної мовленнєвої компетенції необхідні, у першу чергу, базові знання літературної мови, які отримують у загальноосвітніх закладах. Отже, удосконалення навчання мови має здійснюватись комплексно, на основі взаємозв'язку середня школа – вища школа, з урахуванням професійного напрямку, потреб учасників навчального процесу, вимог до рівня підготовки абітурієнтів.

Проблеми онлайн-освіти, які чинять значний вплив як на формування навичок навчання, так і на рівень знань та умінь, потребують подальшого аналізу та визначення шляхів їх вирішення, з урахуванням як навчально-методичної, організаційної, так і психологічної складової.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дяків В. Тільки мотивація дитини до здобуття освіти має справжнє значення – як і усвідомлення своєї відповідальності за результати навчання : про дослідження ДСЯО. URL: <https://nus.org.ua/view/tilky-motyvatsiya-dytyny-do-zdobuttya-osvity-maye-spravzhnye-znachennya-yak-i-usvidomlennya-svoyeyi-vidpovidalnosti-za-rezultaty-navchannya-pro-doslidzhennya-dsya0/> (дата звернення: 28.02.2024).
2. Young People’s English Language Skills Decreasing. *Voice of America* : веб-сайт. URL: <https://learningenglish.voanews.com/a/young-people-s-english-language-skills-decreasing/7427897.html> (дата звернення: 28.02.2024).
3. Корольова Н. Л., Лимаренко О. А. Розроблення та реалізація моделей дистанційного навчання для підготовки фахівців лінгвістів: інновації та виклики. *Академічні візії* : веб-сайт. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/464> (дата звернення: 28.02.2024).
4. Facing Shortages, US States Lower Teachers’ Requirements. *Voice of America* : веб-сайт. URL: <https://learningenglish.voanews.com/a/facing-shortages-us-states-lower-teachers-requirements/6715180.html> (дата звернення: 28.02.2024).
5. Проєкт Державного стандарту профільної середньої освіти. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/10/30/НО-royekt.Derzhstandartu.profilnoyi.serednoyi.osvity-30.10.2023.pdf> (дата звернення: 28.02.2024).
6. Дистанційне навчання під час дії воєнного стану: кейс Бердянського державного педагогічного університету. *Проблеми і перспективи розвитку онлайн-освіти* : монографія / за заг. ред. Т. А. Васильєвої, С. І. Котенка. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 1–74.
7. Смірнова Ольга. «Несправжня освіта». Як пандемія викрила проблеми онлайн-навчання. *BBC NEWS Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54039740> (дата звернення: 28.02.2024).

8. Растворов А. А., Растворов І. А. Вмотивованість як чинник формування професійної спрямованості у студентів медичного ВНЗ. *Медична освіта*. 2018. Вип 4. С. 161–165. URL: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2018.4.93872018> (дата звернення: 28.02.2024).

9. Строганова Г. М., Сухарева І. А. Навчання медичної термінології на уроках української мови в 10–11 класах гімназій та ліцеїв медичного спрямування. *Термінологічний вісник*. 2015. Вип. 3 (1). URL: [https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2015_3\(1\)_23.pdf](https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2015_3(1)_23.pdf) (дата звернення: 28.02.2024).

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**КАФЕДРА
МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ГУМАНІТАРНИХ НАУК**

**МАТЕРІАЛИ ІХ МІЖВУЗІВСЬКОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«PER ASPERA AD ASTRA»**

ЛАТИНСЬКІ СЛОВА НА ПОЗНАЧЕННЯ ШКІЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

У результаті військових, політичних та економічних успіхів Стародавнього Риму латинська мова поширилась всією Італією і, починаючи з II ст. до н. е., вийшла за її межі. Римська імперія підкорила Європу, Північну Африку і Середній Схід [4]. У всіх куточках імперії латиною стали послуговуватися як мовою закону і влади, а з часом – як мовою повсякденного життя, науки, літератури, міжнародного спілкування. Непересічне значення для поширення латинської мови в освіті та науці мали наукові праці Цицерона, Аполлонія Тіанського, Петронія та багатьох інших філософів, науковців, літераторів, які зробили великий внесок у розвиток культури народів, завойованих римськими легіонерами. Сьогодні англійська, німецька та французька мови – це самостійні, розвинені мови, однак із деякими елементами латинської лексики та граматики.

Окрему групу слів утворюють лексеми, пов'язані з навчанням. Початкове значення у мові-джерелі, ступінь збереження і трансформації граматичних та лексичних характеристик у сучасних мовах – актуальні питання під час вивчення іноземних мов у школах. Ми маємо *за мету* дослідити латинські слова, що називають шкільні предмети, професії, пов'язані з навчанням, зіставити їх із відповідними словами німецької й англійської мов.

Об'єктом дослідження є лексичний пласт найменувань, пов'язаних із процесом навчання. Загалом проаналізовано 56 слів [1]. Вивчаючи латинську лексику, ми виділили такі групи латинських найменувань, пов'язаних із процесом навчання: 1) назви навчальних дисциплін; 2) найменування канцелярського приладдя; 3) назви професій, пов'язаних із процесом навчання. Це є наш *предмет* вивчення.

Багато мовознавців присвятили свою наукову діяльність дослідженню латини, її впливу на германські мови, зокрема А. Матвеев, автор праці «Латинські лексичні кальки в німецькій мові». Лінгвісти Альберт Бо і Томас Кейбл фундаментально дослідили й описали прямий та опосередкований вплив латинської мови на давньоанглійську, чим пояснили появу багатьох лексем, поширених у сучасній англійській мові. Значний внесок у вивчення латинських запозичень зробили: Д. Лотте, І. Гумовська, С. Влахов, С. Флорин, І. Кочан, Г. Онуфрієнко, Т. Панько, Я. Голдованський та інші.

Слово *disciplina, ae f* означає навчання, освіта. Найпоширенішими значеннями слова *disciplina* у латинській мові є освіта, суворий порядок, навчальний предмет. В українському тлумачному словнику зафіксовано такі значення слова *дисципліна*: твердо встановлений порядок; галузь наукового знання, навчальний предмет. Семантична спорідненість помітна одразу. Дисциплінованість, гарна поведінка учнів під час навчального процесу – це запорука його успішності, а навчальні предмети називають дисциплінами і до сьогодні. Крім того, має місце процес *транскодування* – спосіб перекладу, за якого звукову та/або графічну форму слова вихідної мови передають абеткою мови перекладу [2].

В англійській мові слово *discipline*, окрім наведених значень, набуває нового значення – *self control* – самоконтроль, самовладання: *I don't have enough discipline to save money* – Я не можу зберігати кошти, мені бракує самовладання. Німецьке *die Disziplin* збігається з латинським *disciplina* в категорії роду, але також набуває нового значення – подія, пов'язана зі спортом: *eine olympische Disziplin* [3].

Тривалий час шкільні навчальні предмети продовжували називати латинською мовою, деякі з них наявні і у сучасних мовах (табл. 1).

Таблиця 1

Латинська мова	Українська мова	Англійська мова	Німецька мова
arithmetica ,ae f	арифметика	Arithmetic	die Arithmetik

astronomia, ae f	астрономія	Astronomy	die Astronomie
geographia, ae f	географія	Geography	die Geographie
geometria, ae f	геометрія	Geometry	die Geometrie
historia, ae f	історія	History	die Geschichte
rhetorica, ae f	риторика	Rhetoric	die Rhetorik
philosophia, ae f	філософія	Philosophy	die Philosophie

Аналізуючи граматичні характеристики слів, ми визначаємо, що назви навчальних дисциплін у латинській мові мають форму жіночого роду, що у німецькій мові репрезентовано артиклем *die*. В українській мові для цих слів також характерна форма жіночого роду, в англійській ж мові категорія роду не позначається граматично, її можна визначити за контекстом або лексичним значенням слова. Варто зауважити, що слово *історія* зазнало деяких змін. Так, у латинській та англійській мовах буква **h** позначає різні звуки: в латині – [г], а в англійській – [х]. У німецькій мові це слово зовсім видозмінилось у процесі історичного розвитку мови.

До наступної групи слів, що називають осіб, пов'язаних із процесом навчання, ми віднесли такі слова: *studiosus, i m* «студент, учень», *studiosa, ae f* «студентка; учениця»; *magister, tri, m* «учитель», *magistra, ae, f* «учителька»; *grammaticus, i m* «філолог», *doctor, tri m* «професор».

Латинське *studiosus, i, m*, англійське *student*, німецьке *der Student* мають фонетичні відмінності: буквосполучення **st** в латинській та англійській мовах вимовляють як [ст], а в німецькій – [шт]. Написання в англійській та німецькій мовах ідентичне. Має місце зміна положення наголосу: у латинському та німецькому словах наголос падає на другий склад, натомість в англійському слові – на перший [2].

Слово *magister, tri, m* майже ідентичне з українським *магістр*, однак спостерігаємо різні відтінки значень. Латинське *magister* означає «начальник, голова, вчитель», тоді як в українській, німецькій та англійській мовах – це передусім назва першого ученого ступеня, який присуджували після спеціального іспиту та захисту дисертації, або назва людини, якій його

присуджено, наприклад: *Після блискучого захисту дисертації він здобув учений ступінь магістра фізики.* Написання латинського слова *magister* та німецького *Magister* повністю збігається, а в англійській мові воно суттєво видозмінено – *master: Master of Laws.*

Слово *doctor, oris, m* – з латини перекладаємо як «вчитель», але в українській і англійській мовах цим словом позначають особу, якій присуджено вищий учений ступінь. Крім того, з'являється зовсім нове значення – лікар (в українській мові слово «доктор» у цьому значенні – розмовне), яке не має жодного зв'язку з процесом навчання. У німецькій мові це два різні слова: *der Doktor* – особа, якій присуджено вищий учений ступінь та *der Arzt* – лікар. У латинському *doctor* та німецькому *der Doktor* помічаємо відмінність у написанні однієї літери: **c–k.**

Grammaticus, i m – граматики, тобто філолог або літературний критик. Так в англійській мові з'являється *grammar*, а в німецькій – *die Grammatik* – лінгвістична наука, що вивчає будову мови, тобто будову і форми слова, речення та словосполучення, навчальний предмет цієї науки, а також підручник із цього предмета [3].

Слово *charta, ae f* перекладаємо як «карта, папір». В англійській і німецькій мовах це різні слова: в англійській географічна мапа – *map*, морська мапа – *chart*, а папір – *paper*. Латинське буквосполучення *ch* в англійській вимовляємо як [ч]. У німецькій мові слово починається літерою *k* [к] – *die Karte*. Правопис слів схожий – у латинській та англійській мовах вони мають однакову основу, однак в англійській закінчення усічене лат. *charta* – англ. *chart*. У німецькій мові буквосполучення *ch* змінюється на *k*, а закінчення *a* – на *e*: лат. *charta* – нім. *Karte*.

У латинській мові існує слово *nota, ae f* – «знак, літера», яке становить складову частину сучасних слів. Наприклад, назва речі, яку ми використовуємо щодня – записника в англійській мові звучить як *notebook*. Семантичні зв'язки наявні: записник – це книга, у якій ми фіксуємо певні знаки, нотуємо інформацію за допомогою літер. У німецькій мові записна книжка – *das*

Notizbuch, збереглася основа слова, утім змінилася вимова. Англійське *library* «бібліотека» принципово відрізняється від слів із цим самим значенням в інших мовах, оскільки в основі останніх лежить грецьке слово: укр. *бібліотека* та нім. *die Bibliothek* походять від гр. βιβλιον – книжка і θηκη – сховище, скриня. *Library* походить від ланцюжка латинських слів *liber, bri m* – книга, *librarius, a, um* – книжковий, той, що має відношення до книг, *libraria, ae f* – книгарня [5].

Отже, проаналізувавши деякі латинські назви шкільних дисциплін, предметів, професій, канцелярських приладів, ми зафіксували, що у сучасних мовах (англійська, німецька) вони зазнали певних змін – фонетичних, граматичних (усічення основи, зміна граматичного роду), зміна написання відповідно до вимови у сучасній мові. Незначна кількість латинських слів зберіглась у первинній формі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ. Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. 1448 с.
2. Скорина Л. П. Латинсько-український, українсько-латинський словник: 20 тис. слів Київ. Обереги, 2004. 447 с.
3. Новий німецько-український, українсько-німецький словник: 45 тис. Київ. Аконіт, 1997. 683 с.
4. Evenin a Dead Language, the BibleIs Alive [Electronic resource] // The Watchtower. 2009. №4. Р. 20–23. – Access made: <https://wol.jw.org/en/wol/d/r1/lp-e/2009251#h=1:0-43:0> – Title from the screen. <http://linguapedia.info/uk/movi/latyn.html> (Дата звернення: 7.03.2024).
5. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. Київ: Наукова думка. 1966. 217с. http://chtyvo.org.ua/authors/Kersta_Rozaliia/Ukrainska_antroponimiia_XVI_st_Cholovich_i_menuvannia/ (Дата звернення: 7.03.2024).

ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛАТИНИ

На сьогодні знання латинської мови – це один із засобів розвитку знань з мови, загальної грамотності, історії й літератури не лише у вищих закладах освіти, а й у школі.

У сучасному світі латина за своєю природою є посередником у спілкуванні, певним сховком культурних традицій. Латина і досі приваблює своєю досконалістю, лексичним багатством, виразністю.

Саме виразність латинських фраз, що в лаконічній формі висловлюють думку, сприяла їх розповсюдженню та використанню протягом багатьох століть. Наприклад:

Terra incognita – Невідома земля;

Alma mater – Мати-годувальниця (традиційна назва навчальних закладів);

Tabula rasa – Чиста дошка.

Цікавими для вжитку є прислів'я, що в сучасному світі стають навіть татуюванням:

Fortes fortuna adjuvat – Сміливим доля допомагає;

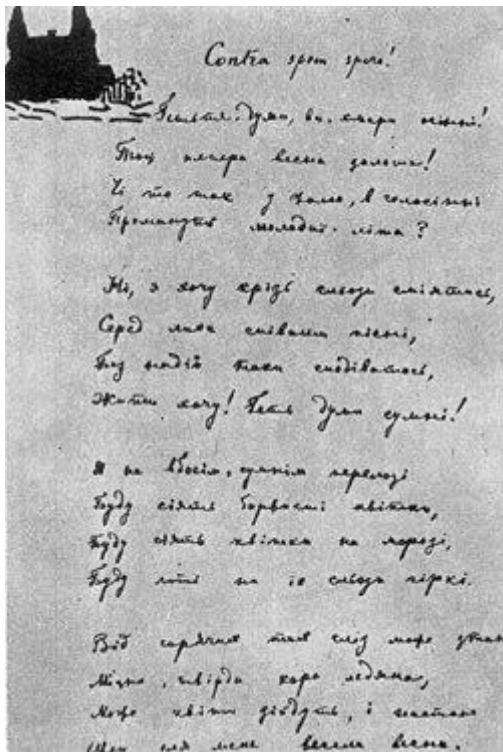
Regredi non est progredi – Йти назад, значить не йти вперед;

Omnia mea mecum porto – Все моє ношу з собою;

Festina lente – Поспішай повільно.

Багато афоризмів – це окремі рядки, вислови відомих античних поетів і письменників, філософів, політичних діячів. Так, деякі з них було переосмислено та застосовано в якості епіграфів або назв творів, наприклад: *Contra spiro, spero* – Проти надії сподіваюсь. Цей вислів Вергілія дещо змінила Леся Українка, вона назвала свій вірш: *Contra spem spero*. Цей вислів став її життєвим кредо.

Доречними на сьогоднішній день є й вислів Цицерона *Non tam praeclarum est scire Latine, quam turpe nescire* – Не так почесно знати латину, як ганебно її не знати.

**Бондаренко В.,
доц. Писаренко Н. Д.**

Дніпропетровський обласний медичний ліцей-інтернат «Дніпро»

ФОРМУВАННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

Латинізми у мову східних слов'ян потрапили у X – XI ст., головним чином, через німецьку мову. Але найбільша маса латинських запозичень з'явилася в українській мові протягом XV–XVI ст. – доби, коли латинська мова

стала однією з основ міжнародного фонду європейських мов, а також була мовою науки та освіти, зокрема, в учбових закладах України [1]. Як приклади латинських запозичень можна навести терміни на позначення

- біологічних утворень та частин організму: *альвеола, вакуоля, вена, капіляри;*
 - дій та процесів: *аглотинація, адаптація, вакцинація, вегетація, дисиміляція, експеримент, ін'єкція, стерилізація та багато інших;*
 - назви речовин: *вітамін, фермент;*
 - назви хвороб, запальних процесів, стану організму: *авітаміноз, ботулізм, гангрена, депресія, радикуліт* та інші.

Значну увагу створенню та розвитку медичної термінології приділяв видатий учений Давнього Риму Клавдій Гален, котрий вважав, що кожне спеціальне медичне слово повинне мати лише одне значення. Цей підхід Галена збігається з вимогами до термінів і позицією багатьох дослідників у сучасному термінознавстві. Крім того, слід зазначити, що невід'ємною частиною міжнародних анатомічних номенклатур кінця XIX – середини XX ст. стала латинська лексика творів Цельса з XV ст.

Оскільки грецька та латинська мови являлись двома розвиненими індоєвропейськими мовами та взаємодіяли територіально й історично, знаходячись у постійному контакті, медичні найменування, яких не вистачало в грецькій мові, запозичалися нею з латинської, а грецькі за походженням слова зазнавали впливу латинської мови. Часто первинно латинські слова дублювалися латинізованими грецькими запозиченнями, що й сьогодні впливає на склад медичного термінологічного лексикону (наприклад: *офтальмолог /грецьк./ – окуліст /лат./*) [2].

- Терміни, запозичені з латинської та грецької мов, як правило, представлені цілими групами різноманітних термінологічних систем, медична термінологія, як і інші фахові, значною мірою базується на цих мовах.

Існує декілька способів утворення українських медичних термінів на основі латинських та грецьких запозичень:

- Терміни, що не мають українських аналогів і вживаються в тій самій граматичній формі, що і в античних мовах: *systema* – система, *trauma* – травма, *forma* – форм, *coma* – кома, *aorta* – аорта, *arteria* – артерія, *virus* – вірус, *camera* – камера, *zona* – зона та ін.
- Українські відповідники, що мають латинську основу без флексії: *diagnosis* – діагноз, *symptoma* – симптом, *narcosis* – наркоз, *cana* – канал, *reflexus* – рефлекс, *parasitus* – паразит, *terminus* – термін та ін.
- Латинські та грецькі терміни, що мають українізовану граматичну форму: *dosis* – доза, *operatio* – операція, *oculus* – око, *immunitas* – імунітет, *phalanx* – фаланга.
- Деякі терміни потрапили до української мови через латинські похідні: *herbarium* – гербарій (від *herba* – трава), *vitaminum* – вітамін (від *vita* – життя), *mentalis* – ментальний, розумовий, психічний (від *mens* – розум, думка) та ін.
- Значна кількість латинських термінів має рівнозначні українські відповідники: *cor* – серце, *pulmo* – легеня, *hepar* – печінка [3].

Особливе місце займають терміни, що мають міфологічне значення. Хочеться нагадати, що *Термін* (*Terminus*) – римський бог меж та знаків, які вважалися священними. На його честь були присвячені свята, які називалися терміналіями. У медицині є терміни, які можна розглядати як релікти попередніх культурних епох: міфологізми (з античності), біблеїзми (із середньовіччя); епоха Відродження добавила дещо з астрології та хіромантії – найбільше це стосується медицини, адже морфологічні, фармакологічні й клінічні дисципліни живляться майже виключно з античних джерел. Як переконують учені-дослідники, міфологічні терміни прийшли в медицину не стільки із самої античності, скільки із епохи Відродження з її культом античності, коли надзвичайно високо цінувалась антична медицина [4]. Існує певна група медичних термінів безпосередньо відповідним міфологічним назвам, наприклад: «*Ахіллове сухожилля*» (*Tendo Achillis*) – назва пов'язана з іменем героя Троянської війни Ахілла. Словосполучення «Ахіллесова п'ята» розуміємо як якесь вразливе, слабе місце. За міфом, ще немовлям мати

занурила його у води річки Стікс і з того часу його тіло стало невразимим, за винятком однієї п'ятки, за яку його держала мати. Саме в це місце згодом влучила стріла Паріса, яку спрямував бог Аполлон. Відносно Атланта і Ахілла в медицині їх успішно замінюють системні терміни (перший шийний хребець, п'яткове сухожилля), але у похідних вони вперто зберігаються (ахіллотомія, ахіллотенопластика і т.і).

В анатомічній термінології існує термін «*membrana arachnoidea*» – «павутиноподібна перетинка, оболонка». Колись в Афінах жила дівчина на ім'я Арахна, яка вміла виготовляти надзвичайної краси килими, прикрашені візерунками. Та через свій гонор та непокору вона була перетворена богинею Афіною на павука: все життя змушена ткати килими з павутиння.

Клінічна термінологія теж насичена міфологічними назвами, наприклад, «*Caput Medusae*» (голова Медузи) – так називається розширення підшкірних вен навколо пупка. У міфологічного чудовища Горгони-Медузи на голові замість волосся росли змії, що і надихнуло Ренесансного медика Северина на створення цього терміну.

«*Cornu Ammonis*» (ріг Аммона) – термін утворено від імені древньоєгипетського божества Амона Ра, якого зображували у вигляді старого чоловіка, що схожий на Зевса, але з баранячими рогами. Термін «Аммонів ріг» ввів у медицину болонський медик Дж. Аранцій для позначення валу бокового шлуночка мозку. Зараз цей термін вважається застарілим, замість нього вживається «гіпокамп» (морський коник). Але і *hippocampus* теж міфічна тваринка, у якої передня частина тіла як у коня, а задня схожа на риб'ячий хвіст. Знаменитий храм Аммона, який колись відвідав Олександр Македонський, знаходився в оазисі серед Лівійської пустелі. Сюди збиралися паломники на верблюдах. Від запаху цих стайнь виникло слово «аміак», теж пов'язане з Аммоном» [5].

Основою та опорною системою організму є скелет який має такі структури, як кістки. Латинські назви кісток, в основному, походять від їхньої

функції або ж від назви того предмета чи міфологічного героя, з яким вони асоціюються.

- *Os sphenoidale* – клиноподібна кістка (від грец. sphen – клин + eides – подібний =клиноподібний); у рукописі Галена (131 – 201 pp. н.е.) ця кістка має назву сфекоїдальної (схожої на осу); вважається, що переписувач–чернець помилився і написав сфеноїдальна (клиноподібна); німецький термін Wespenbein(Wespe – оса) також підтверджує це припущення.

- *Sella turcica* – турецьке сідло. Sella, ae f (лат. стрілець, крісло, сідло) сідло; turcicus, a,um (лат. – турецький, -a, -e.). Заглиблення на поверхні тіла клиноподібної кістки називається турецьким сідлом у зв'язку з наявністю спинки, що додає йому віддалену подібність із турецьким сідлом.

- *Temporalis, e* (від лат. tempus, oris n час + суфікс -alis, e) – скроневий. Назва кістки походить від того, що у людей сивина вперше з'являється на скронях.

- *Vomer, eris n* (від лат. vomo – вивергаю) сошник; греки і римляни не знали цієї кістки, А. Везалій (1514 – 1654) приймав її за складову частину гратчастої кістки, В. Видице (XVI ст.) – за додаткову кістку до клиноподібної, і лише Г. Фаллопій (1523 – 1652) і Р. Коломбо (XVI ст.) 41 виділили її як самостійну кістку і дали їй назву «vomer» за подібністю до лемешу сохи, староримського плуга, що розкидав землю в обидва боки.

- *Rostrum sphenoidale* – клиноподібний дзьоб. Rostrum, i n (лат. – кіл, дзьоб птаха). Використання слова у значенні «трибуна, сцена» пов'язане з тим, що римські оратори виступали зі сцен, які були прикрашені носовими частинами античних кораблів. Таким чином, rostrum sphenoidale – виступаюча передня частина тіла клиноподібної кістки.

- *Cranium, i n* – череп (від грец. kranion – шолом, череп); К. Гален писав про череп, що «він подібно шолому захищає головний мозок від зовнішніх ушкоджень».

- *Перший шийний хребець називається атлант – atlas, n.* Як говорить легенда, Атлант, брат Прометея, разом з іншими велетнями-титанами, хотів дотягнутися до неба і скинути з небесного трону Зевса. Дізнавшись про це, Зевс наказав Атланту вічно тримати на шиї та плечах весь небосхил. Тому і є асоціація між черепом і землею, а також між першим шийним хребцем та Атлантом.
- *Axis, is m – осьовий хребець (від грец. ахон – вісь).* Спочатку тільки зуб другого шийного хребця називався axis, тому що він нагадував вісь; сам хребець Галеном був названий epistropheus від грец. epistropheo – повертати, вертити; потім А. Везалій (1540) дав йому назву, що збереглася до нашого часу.
- *Грудна кістка, або грудина – sternum, i n.* За поглядами вчених класичної давнини, грудина схожа на короткий меч. Тому й три її складові частини, міцно з'єднані між собою, називаються «рукоятка» – manubrium sterni, «тіло» – corpus sterni, «мечоподібний відросток» – processus xiphoideus.
- *Лопатка – scapula, ae f.* Плоска кістка поясу верхніх кінцівок, що забезпечує з'єднання плечової кістки з ключицею. Латинське слово походить від слова грецького походження «skaptein» – копати, рити, лопатити. [5, с.7].
- *Ключиця – clavícula, ae f.* Це парна кістка, розташована над першим ребром, що за формою нагадує витягнуту літеру «S». З латинської мови clavícula, ae f – «маленький ключик», адже кістка схожа за формою на довгий зігнутий ключ.
- *5 крижових кісток називаються крижем – sacrum, n* [від грец. sacer = священний, божественний]. Крижові хребці з'єднуються разом, утворюючи криж. Ця назва походить від давнього релігійного звичаю підношення жертви богам – під час ритуалу із тіла тварини вирізали криж із відповідною частиною прямої кишки, що підлягала спаленню як жертвоприношення – Вертлюжна впадина – acetabulum, i n. *Глибока впадина, яка складається з клубової, лобкової та сідничної кісток, місце їх зрощення утворює суглобову впадину кульшового суглоба.*

- *Вертлюжна впадина* у давні часи називалась «уксусниця», адже її напівшароподібна суглобова поверхня схожа на посудину, в якій подавався оцет.
- *Великогомілкова кістка* – *tibia, ae f* розташовується з медіальної сторони гомілки. Слово *tibia, ae f* перекладається як «флейта, дудка», кістку названо за схожістю з інструментом.
- *Малогомілкова кістка* – *fibula, ae f* лежить латеральніше і бере участь головним чином у зміцненні гомілково-стопного суглоба. *Fibula, ae f* означає «шпилька, булавка». Мала гомілкова кістка має тонкий, гострий і довгий кінець [5].

Більшість латинських назв кісток містять інформативний видовий епітет. Назва кістки являє собою комбінацію різних за характером ознак інформативних компонентів, які відображають морфологічні особливості кісток, їх топографічне місце розташування в опорному апараті. Більшість інформативних назв є мотивованими, вони мають достатньо прозору внутрішню форму.

- Отже, формування українського термінологічного пласту відбувалося за рахунок постійного входження латино-грецької термінології, яка переважно вливалася через німецьку мову. Терміни, запозичені з латинської та грецької мов, як правило, представлені цілими групами різноманітних термінологічних систем; медична термінологія, як і інші фахові, значною мірою базується на цих мовах. Виділяємо терміни такі, що мають українські аналоги, і такі, що не мають українських аналогів і вживаються в тій самій граматичній формі, що і в античних мовах. Терміни, що мають міфологічне значення, ввійшли в медичну українську термінологію без змін, як і більшість греко-латинських термінів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Анатомія людини. Модуль 1: навч.-метод. посібник (для самостійної роботи студентів медичних факультетів спеціальності «Стоматологія». Запоріжжя. ЗДМУ, 2017. 75 с.

2. Дерев'янченко Н. В., Литовська О. В. Латинська мова та медична термінологія: навчальний посібник (для студентів вищих мед. навч. закладів). Харків. ХНМУ, 2017. 172 с.
3. Латинська мова та основи фармацевтичної термінології: навч. посіб. Для самост. роботи студ. I курсу фармац. ф-тів (7.12020104 – Технології парфумерно-косметичних засобів). Запоріжжя. ЗДМУ, 2015. 102 с.
4. Латинська мова : практикум для студ.-іноз. гром. I курсу мед. та фарм. ф-тів / авт.-уклад. А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова. – 2-ге вид., доопрац. і доповн. Запоріжжя. ЗДМУ, 2018. 96 с.
5. Медична термінологія. Навч. посібник для самост. роботи студентів з кредитн. модуля дисц. «Анатомія та фізіологія людини – 1. Основи біометр. знань. «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Київ. 2021. 61с.

Заїка А. В.

Дніпровський державний медичний університет

ЛАТИНСЬКА МОВА В НАШОМУ ЖИТТІ

Латина є однією з найдавніших і найпоширеніших світових мов, що належала Римській імперії. Раніше могутня держава, втрачаючи свої позиції на всесвітній арені, дала початок інволюційному процесу і власній мові, залишивши латинську в статусі мови філософів та науковців.

«Мова живе доти і остільки, доки і оскільки нею говорять», як зазначала О. Забужко. Не зважаючи на те, що у сучасному світі прийнято вважати латину «мертвою» через відсутність прямих носіїв, з цим твердженням можна посперечатись. І навіть лінгвісти неодностайні у своїх судженнях. Суперечки виникають хоча б тому, що латина все ж продовжує жити у своїй спадщині, і є праосновою для мов багатьох провідних європейських мов. До групи

романських («притаманних Риму») мов належать французька, іспанська, португальська, італійська, румунська тощо.

Не можна оминати і той факт, що Католицька церква використовує латинську мову як офіційну для церковних обрядів та документів. Це відображає факт історичного спадкування та збереження традицій римського католицизму, які коріняться в давньоримській імперії. Латина служить засобом єднання для різних національностей та культур, що входять до католицької церкви. Окрім того Ватикан як місто-держава також використовує латину як одну з офіційних мов. Вона залишається мовою документів, законів та оголошень, що стосуються внутрішніх справ держави. Це свідчить про збереження традицій та унікальності Ватикану як історичного та релігійного центру. Латинська мова у Католицькій церкві та Ватикані не просто зберігає історичну спадщину, але й виконує роль символу єдності та стійкості. Ця мова виступає як зв'язок між сучасністю та минулим, нагадуючи нам про важливість збереження традицій у сучасному світі.

Говорячи про культурну спадщину, можна пригадати девізи та слогани латинською мовою, що використовуються державами та навчальними закладами, які не лише є виразом вишуканості і статусності, але й мають глибший сенс та історичний контекст. У багатьох державах девізи слугують основною ідеєю чи цінністю, що об'єднує націю. Наприклад, девіз «E pluribus unum» («З багатьох – одне») Сполучених Штатів Америки відображає різноманіття, яке стає єдиною силою. У схожому ключі «Unitas, Justitia, Fortitudo» («Об'єднання, Справедливість, Сила») є девізом Литви, підкреслюючи основні цінності країни. Навчальні заклади також використовують латинські слогани для вираження своїх цілей та призначень. «Veritas» («Правда») – це девіз Гарвардського університету, який підкреслює важливість правдивості. «Alma mater studiorum» («Мати-годувальниця вчення») – кредо Болонського університету – зазначає, що цей заклад слугує основою для навчання і розвитку. «Sapere aude» («Наважся знати») – девіз Паризького університету, який закликає до сміливого пізнання та здобуття освіти.

У сучасній англійській мові наявна достатня кількість абревіатур та скорочень, які є загальноживаними у всьому англословному світі. Найпопулярніші з них: «e.g.» (*exempli gratia*) – наприклад; «i.e.» (*id est*) – тобто, іншими словами; «etc» (*et cetera*) – і таке інше; «NB!» (*Nota Bene!*) – зауваж; «P.S.» (*post scriptum*) – після написаного; «cf» (*conferre*) – порівняно з; «q. v.» (*quod vide*) – дивись; «a. m.» (*ante meridiem*) – до півдня; «p. m.» (*post meridiem*) – після півдня.

Завдячуючи латинській мові, українська також збагатилась новими словами-латинізмами: літера (*littera*), монета (*moneta*), колега (*collega*), абсурд (*absurdus*), факт (*factum*), гербарій (*herbarium*), конституція (*constitutio*), календар (*calendae*), термін (*terminus*), окуляри (від *ocularis* – той, що стосується ока) тощо.

Багато термінів у галузі права також мають латинське походження. «*Habeas corpus*» (приведи тіло) – один з найвідоміших принципів, який стверджує право особи не бути безпідставно ув'язненою. А також: «*pro bono*» («задля блага»), «*pro rata*» («відповідно»), «*ad hoc*» («для цього»), «*de facto*» («на ділі»), «*de jure*» («за правом») і «*prima facie*» («на перший погляд»).

Не можна не зазначити і широке використання латинської в сфері, без якої сучасне людство не уявляє свого щоденного існування – соціальні мережі. Користувачі Twitter, Telegram, Instagram, Tumblr, Threads та інших мереж поширюють цитати латинською мовою, передаючи свій настрій, надаючи привід для роздумів своїм дописувачам, мотивуючи себе та інших. До прикладу: «*Per aspera ad astra*» («Через труднощі до зірок»), «*Memento mori*» («Пам'ятай про смерть»), «*Dum spiro, spero*» («Поки дихаю, сподіваюсь») і т.ін. Більш того, багато крилатих висловлювань використовуються послідовниками тату-культури, люди переносять на своє тіло цитати, вкладаючи в надписи на тілі сакральний смисл.

Цікаво, що латинська мова часто використовується у створенні назв брендів. Компанії, що займаються технологіями, косметикою, одягом та іншими галузями, обирають латинські слова або фрази для створення

унікальних назв, що запам'ятовуються, для своїх продуктів або послуг. «Supreme», наприклад, молодіжний бренд одягу, що з латинської означає «вищий». Назва відомого бренду спортивного одягу та взуття «ASICS» – це аббревіатура від латинського вислову «Anima sana in corpore sano», відомого нам як «У здоровому тілі – здоровий дух». Назва однієї з надійніших марок автомобілів «Volvo» буквально означає «я качусь». Відомий виробник електроніки «Lenovo» для своєї назви обрав комбінацію англійського слова «legend» та латинського «novo». Тобто, назва перекладається як «нова легенда». Виробник гігієнічних засобів «Libresse» взяв свою назву від слова «libre», що означає «вільний», а косметичний бренд «Nivea» походить від «niveus» – «білосніжний». Одна з українських мереж, що займається лабораторними дослідженнями, також має латинську назву «In vivo», що в дослівному перекладі – «в живому», тобто «в живому організмі, в природних умовах».

Таким чином, латинська мова продовжує своє життя, але не в тій формі, як звичайно розуміють, говорячи про мови. Вона дала міцні паростки, що проросли в різні сфери життя від науки до культури та бізнесу, тим самим зберегла свою спадщину до сьогодні.

*Кошеленко В.,
Філіпенко В. В., Давиденко І. В.*
Європейський медичний університет

КОЛІР ВОГНЮ В НАУКОВИХ НАЗВАХ РИБ: ЛАТИНСЬКІ Й ГРЕЦЬКІ МІФОЛОГІЧНІ ОБРАЗИ

Як приклад, наведемо наукові назви, які пов'язані з грецькою та римською міфологією. Такі назви не тільки відображають певні особливості цих істот, але й можуть містити цікаві образний та смисловий компоненти.

Зазначимо, що таке природне явище, як вогонь, в латинській та грецькій міфології дуже багате на смислові наповнення. Це не дивно, якщо згадати ставлення давніх греків та римлян до стихії вогню. За їх уявленням в центрі космосу горить вічно живий вогонь, тобто Всесвіт – це великий будинок, у центрі якого горить вогнище. Його відображенням є будь-який поліс (місто), де розташовано храм з вогнищем, яке важливо підтримувати. Далі конкретна сім'я, у якої всередині будинку горить вогонь у печі. Це метод аналогії. Давні греки вважали, що будинок, місто мають бути збудовані за принципом Всесвіту. І якщо утворювалася нова грецька колонія, греки перевозили цей вогонь туди. Девіз античної людини: створи в своїй сім'ї і в своєму місті мікроевсесвіт і будь Зевсом. Тому і подобається аналізувати наукову назву, бо дивишся переклад, етимологію слова, а дізнаєшся багато цікавого з життя античної людини. Відомо, що існувала ціла ієрархія божеств. Боги, що уособлюють вогонь – це римський бог вогню – Вулкан; у греків – Гефест.

З більш широкого контексту (опису рибки та її зображення) стає відомо, що видова назва наступних рибок одночасно вказує на колір та на здатність деяких видів рибок мешкати у місцях, які мають вулканічну природу:

Rasbora vulcanus. Власний іменник *Vulcānus* = римський бог вогню, маючи на увазі вогненно-червоний колір (від лат. *Vulcanus* = вогонь, полум'я, вулкан; припускається значення *блиск*). В архаїчному написанні *Volcanus*, наприклад: *Trimma volcana*. Видовий епітет стосується бурштиново-червоних плям на темно-коричневому фоні, які нагадують численні невеликі вулканічні отвори на лавовому полі. Назва виду вказує не тільки на колір, місце проживання, а ще й на малюнок на тілі рибки.

Trimma volcana

Corydoras hephaestus (огорнутий полум'ям), специфічний епітет *Гепест* походить від грецького бога вогню *Нєphaistos*, посилаючись на червоний колір тіла та плавців.

Corydoras hephaestus

Наступний образ грецької міфології у науковій назві *Sueviota pyrios* – це *pyrios* (від давньогрец. *pur* = вогонь), один із чотирьох коней, які тягнули по небу колісницю бога сонця Геліоса, посилаючись на помаранчево-червоне забарвлення цього бичка.

Sueviota pyrios

Для чого науковці використовують образ однієї з п'яти річок Аїда (підземного світу у грецькій міфології) *Флегетон*? Ймовірно для того, щоб у назві *Iotichthys phlegethontis* підкреслити червоно-золотий колір самців (від давньогрец. *Phlegéthōn* = палаючий; вогняна річка), а у назві *Pseudobarbus phlegethon* – червоні плями на плавниках самців.

Pseudobarbus phlegethon

Вид *Paraxenisthmus cerberusi*, названий на честь Цербера, триголового пса, що охороняє вхід до Аїду в грецькій міфології. Рибка має велику кількість зубів, а також червоно-чорні кольори, які часто асоціюються з пеклом. Міфологічний образ поєднує морфологічні особливості та колір тіла.

Paraxenisthmus cerberusi

На останок наукові назви, що асоціюються з образом сонця.

Leporinus apollo названий на честь Аполлона – бога сонця, музики та лікування в грецькій і римській міфології. Надзвичайно струнка форма нового виду нагадує стрілу, яка була улюбленою зброєю та головним символом Аполлона, а жовтий відтінок тіла рибки, її плавників і округла форма бічних відміток нагадують сонце.

Leporinus apollo

Зовсім інше значення має слово *apollo* у науковій назві *Betta apollo*. Аполлон є еталоном красивої чоловічої зовнішності; натяк на прекрасний зовнішній вигляд самців цього виду.

Betta apollo

Досить часто в міфології вогонь зіставляється зі світлом небесного світила: сонце, що сходить та сонця, що заходить.

Apogon soloriens (від лат. *sol oriens* = сонце, що сходить), має на увазі червонувато-помаранчевий колір тіла.

Apogon soloriens

Eviota occasa, назва *occasa* від лат. *solis occasus* = сонце, що заходить), натяк на помітну жовто-помаранчеву або темну широку клиноподібну смугу біля основи хвостового плавця на червоному тілі, що нагадує захід сонця.

Eviota occasa

Аналізуючи символ вогню в науковій назві, встановлено таку його специфіку: для опису кольору вогню використовуються різні латино-грецькі слова, що охоплюють всі відтінки полум'яного кольору, такі характеристики, як яскравість, кількість червонуватого забарвлення на тілі рибки, поєднання з іншими кольорами. В одному слові, пов'язаному зі стихією вогню, в залежності від більш широкого контексту (опис виду в науковому журналі, зображення рибки і т. п.), вміщується велика кількість інформації, а саме: полум'я – це не тільки забарвлення, а й такі особливості, як візерунок, форма тіла, місце проживання рибки, її естетична привабливість або міфологічні образи, використання яких у назві сприяє збереженню європейської культурної спадщини.

**Олексієнко А.,
Апоненко І. М.**

Дніпровський державний медичний університет

ЛАТИНСЬКА МОВА У ТОПОНІМАХ

Латинська мова (*lingua Latīna*) – одна з найдавніших мов індоєвропейської сім'ї, що належить до групи італійських мов. Це мова одного із стародавніх

племен, які заселяли Апеннінський півострів приблизно три тисячі років тому. Назва цього племені – латини (*Latīni*), область поширення – Лацій (*Latium*) у нижній течії ріки Тібри. Столицею цієї області у 754–753 рр. до н.е. стало місто Рим (*Roma*), побудоване на семи горбах (*Septimontium*).

Латинська мова звучала майже в усіх країнах Західної Європи, Північної Африки і Західної Азії. У період існування Римської імперії латинська мова була офіційною державною мовою, мовою управління, війська, юриспруденції, торгівлі, школи, науки, літератури. Спроби римлян підкорити германські племена в I ст. до н.е. – I ст. н.е. були марними, проте економічні зв'язки з германцями існували тривалий час, вони здійснювалися переважно через римські військові колонії, розміщені вздовж Рейну і Дунаю. Про це нагадують топоніми, назви німецьких міст: **Köln** (від лат. *colonia* – «поселення»), **Koblenz** (від лат. *confluens* – «той, що стікається»).

Латинське походження в сучасній німецькій мові мають топоніми **Rettich** (із лат. *radix* – «корінь»), **Birne** (від лат. *pirus* – «грушка»), **Mauer** (від лат. *murus* – «кам'яна стіна»), **Fenster** (від лат. *fenestra* – «вікно»), **Straße** (від лат. *strata via* – «брукована дорога») та ін.

У Британії сліди латинської мови також збереглися у назвах міст із частиною **-chester**, **-caster** чи **-castle** (від лат. *castra* – «військовий табір» і *castellum* – «укріплення»), **-foss** (від лат. *fossa* – «рів»), **-col(n)** (від лат. *colonia* – «поселення»), пор.: **Manchester**, **Lancaster**, **Newcastle**, **Fossway**.

Значення латинської мови для формування нових західноєвропейських мов зберігається і після падіння Західної Римської імперії (476 р. н.е.). Так, часто на теренах сучасної України зустрічаємо топоніми латинського/грецького походження.

Перший елемент – питомий і зводиться до іменника **-поле**. У закритому складі голосний **-о-** за законами української мови перейшов у **-і-**:

Бориспіль (Київщина) – «Борисове поле».

Костопіль (Рівненщина) – «поле, укрите кістками».

Крижопіль (Вінниччина) – «поселення в полі на перехресті доріг або там, де стояв криж (хрест)».

Миропіль (Житомирщина) – «мир» + «поле».

Тернопіль – «поле, заросле терном».

Натомість другий елемент – запозичений і походить від давньогрецького слова **πόλις (polis)** «місто, місто-держава». Складні назви міст на **-поль** існували ще в античні часи (пор. **Неаполь** в Італії).

Деякі населені пункти, зокрема на півдні України, засновано наприкінці XVIII – початку XIX ст. як військові укріплення.

Оскільки в тогочасній період була мода на все іноземне, новим містам давали назви з грецьких компонентів, одним з яких був і **-поль**:

Маріуполь (Донеччина) – «місто Марії» (дгр. Μαριούπολις).

Мелітополь (Запоріжчина) – «медове місто» (дгр. Μελιτοπόλη).

Нікополь (Дніпропетровщина) – «місто перемоги» (дгр. Νικόπολις).

Овідіополь (Одещина) – «місто Овідія (давньорим. поета).

Севастополь (Крим) – «священне місто» (Σεβαστόπολις).

Сімферополь (Крим) – «місто загального блага» (Σιμφεροπούλις).

Теофіполь (Хмельниччина) – «місто Теофілії».

Непоодинокі випадки, коли ту саму назву на **-піль** мають по кілька населених пунктів. Так, у різних областях України налічується 5 сіл **Ганнопіль**, 6 населених пунктів (місто, три селища, два села) **Ямпіль**, 8 сіл **Олександропіль**. Щоправда, далеко не завжди друга частина цих назв зводиться до іменника «поле». Як показує етимологічний аналіз, це може бути й «поліс», який у народному мовленні зазнав фонетичної трансформації (o > i) й уподібнився до назв типу **Тернопіль**.

Отже, латинська мова має велике значення для багатьох наук, ужиткове застосування латинської мови спостерігаємо в географічних назвах на теренах сучасної України й Європи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ревак Н., Сулим В. Латинська мова. Підручник. Вінниця: Нова книга, 2006. С. 11 – 19.
2. <https://studfile.net/preview/9819688/page:2/> (дата звернення : 10.11.23).
3. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50628/1/Lingua_Latina.pdf (дата звернення : 10.11.23).
4. URL : <https://vseosvita.ua/library/embed/01002yls-6ce6.doc.html> (дата звернення : 10.11.23).

*Потоцька Д.,
доц. Писаренко Н. Д.
ДНУ імені Олеся Гончара*

ЛАТИНСЬКІ СЛОВА ТА ВИСЛОВИ У ПОЕЗІЇ ПОЛЬСЬКИХ ПОЕТІВ ХІХ–ХХ СТ.

Латинська мова – рідна мова римлян і офіційна мова Римської республіки, а пізніше Римської імперії. Латина перестала використовуватися в мовленні після падіння імперії, проте вона все ще використовувалася в Європі для міжнародного спілкування, а також у мистецтві, науці, культурі та літургії до XVIII століття включно. У Польщі вона зберігала статус офіційної мови до поділів Речі Посполитої.

У поетичних творах багатьох європейських, в тому числі і польських, письменників ХІХ–ХХ століття можна спостерігати вкраплення латинських слів, виразів, фразеологізмів, цитат видатних людей.

У цій роботі проаналізовано використання латинських слів та висловів у поезіях таких польських поетів як Ришард-Вінцентій Бервінський, Ципріян-Каміль Норвід, Леонард Совинський, Марія Конопницька, Ярослав Івашкевич, Константи (Ідельфонс) Галчинський та Єжи Гарасимович.

Наше дослідження показало, що автори використовували латинізми, латинські фразеологізми у різних частинах твору: в епіграфах, назвах творів, у текстах. Широко використовують польські поети латинські вирази в епіграфах.

1. Р. Бервінський використовує **латинський фразеологізм в епіграфі** вірша «У Ченстохові» (W Częstochowie) – «*Quae medicamenta non sanant, ferrum sanat*» (Hippocrates). Те, що не вилікують ліки, лікує залізо. (Гіппократ). Цей епіграф є частиною вислову Гіпократата: «*Quae medicamenta non sanant, ferrum sanat; quae ferrum non sanat, ignis sanat. Quae vero ignis non sanat, insanabilia reputari oportet*». (Чого не вилікують ліки, те лікує залізо; чого не лікує залізо, те лікує вогонь. Чого навіть вогонь не лікує, слід визнати невиліковним).

Згодом вислів набув переносного значення: *знищувати ворога зброєю і пожежами*. Зараз він означає *безжалісно знищувати що-небудь, застосовуючи крайні міри насильства*. Контекст вірша переконує читача, що саме в цьому сенсі і варто розуміти цей епіграф: ліричний герой описує весь той люд, що «лине до костюлу» з настанням ста днів відпусту (індульгенції), а також своє відношення до цього. Позиція героя чітко закріплюються в останніх рядках: «*Zwiastowałbym ci wtedy nie modły, lecz burze! (...) Każdy krzyż bym przemienił na miecz obosieczny/ I odpust bym ci sprawił zupełny – bo wieczny!*» [6, с. 93] (Я б заповів тобі не молитви, а бурі, (...) Змінив би кожен хрест на меч той обосічний/ І найповніший відпуст дав би всім, - бо вічний!) [1, с. 293].

Використано фразеологізм в епіграфі вірша «Кінець віку» [1, с. 401] (Koniec wieku) [12] М. Конопницької – «*Ventus est vita mea et non revertetur oculus meus, ut videat bona...*» (Iov, VII, 7). Життя моє – вітер, моє око вже більш не бачить добра... (Книга Йова, VII, 7).

Автори використовують латинські фразеологізми, які є найсуттєвішою частиною певного відомого виразу-тексту. Проте наше дослідження показало, що польські поети використовували і **частину фразеологізму**: тому що освічені читачі розуміли, про що йдеться; вони вивчали латинську мову в гімназіях, в університетах, вивчали твори давніх римлян і греків, і для них не треба було широких посилань, щоб зрозуміти скорочений вираз. Польські митці

розуміли, що *sapienti sat* (розумному досить) – для розумних читачів і писали свої вірші.

2. Знаходимо частину латинського вислову у епіграфі жалібної рапсодії Ципріяна-Каміля Норвіда, присвяченої талановитому, дуже шанованому військами польському генералу Юзефу Бему [1, с. 303] (пол. *Weta pamięci żałobny rapsod*) [10, с. 94]. Епіграфом твору є слова карфагенського лідера Ганнібала, що означають тверду рішучість боротися з кимось або з чимось і перемогти, клятву зробити щось справою всього свого життя – «*Jusjurandum patri datum usque ad hanc diem ita servavi...*» (Annibal). Присягу, батькові дану, донині дотримую... (Ганнібал).

Фразове сполучення *Ubi defuit orbis...* (Коли забракло світу...) Ц. Норвід використовує в епіграфі вірша «Спартак» [1, с. 312] (*Spartakus*) [10, с. 116].

Слова епіграфа мають подвійне значення: вони відносяться водночас і до Спартака, якому вже немає місця в цілому світі, крім арени, де на нього чекає смерть, так і до юрби глядачів, яка вже не здатна переживати будь-які емоції поза межами кривавого видовища. Норвід натякає на моральний розклад древнього Риму. Щодо походження цього латинського виразу, то цю фразу було ідентифіковано як частину напису, висічену на камені Жаном-Франсуа Реньяром, французьким мандрівником, автором комедій, і його супутниками під час їхньої подорожі до Лапландії. Мандрівники думали, що ніхто ніколи не досягав цього місця і прийшли до висновку, що це, мабуть, кінець світу і, отже, кінець їхньої подорожі.

Gallia nos genuit, vidit nos Africa, Gangem

Hausimus, Europamque oculis lustravimus omnem:

Casibus et variis acti terraque marique,

Hic tandem stetimus, nobis ubi defuit orbis.

de Fercourt, de Corberon, Regnard. Anno 1681, die 22 Augusti.

У цій епіграмі Реньяр, ймовірно, посилається на «Метаморфози» Овідія, зокрема, про мандрі богині Церери, яка шукала свою викрадену дочку: *Quas dea per terras et quas erraverit undas,*

dicere longa mora est; quaerenti defuit orbis.

Епіграма завдяки посмертно опублікованому щоденнику Реньяра «*Voyage de Laponie*» стала загальновідомою в європейській культурі. Її цитують Ігнацій Красицький у трактаті «*O gymotwórstwie i gymotwórcach*» та Віктор Гюго в романі «Собор Паризької Богоматері». Ймовірно, що Норвід взяв цю фразу з останнього.

3. Я. Івашкевич використовує латинізми в **назвах** віршів. Наприклад, вірш «*Proverbium*», що означає *прислів'я*. Цей вірш складається з 4-х дворядкових строф. Кожен другий віршовий рядок подається в дужках і містить певну думку, що і пояснює назву твору «*Proverbium*». Вірш закінчується словами-висновками, що стали яскравим прислів'ям, глибокий смисл якого зберіг і перекладач Д. Павличко:

Де ж ті гості веселі, днів щасливих начало?

(Повно в світі шукання, але мудрості мало) [2, с. 82].

Вірш має цікаву ритмічну будову. В оригіналі польською мовою всі перші рядки в порівняння з другими містять більшу кількість голосних [o], що не тільки надає певної просторості віршу, а й будує його ритм:

Czekam na moich nowych, a radosnych gości.

(Во pelen świat szukania—a nie masz mądrości) [3, с. 51].

Л. Совинський використовує латинське фразове словосполучення у назві вірша «*Ergo sum*» (Отже, існую). Вірш складається з 14-ти рядків, розділених за змістом на дві рівні частини. Твір здебільшого побудований на окличних, спонукальних та стверджувальних реченнях, за допомогою чого і вибудовується настроєність твору. До того ж наявні вигуки та питальне речення: «Чи смерть там?» [1, с. 370] (*Śmierć że to?...*) [5, с. 130].

У першій частині ліричний герой виявляє прагнення повернутися до наповненого життя, що давно його залишило. Однак уже в другій частині вірша

він усвідомлює, що вже не має тих сил, які були колись. Завершується вірш наступними словами: «Страждаю, то й живу я!» (Cierpię — więc żyję!), - вони не тільки завершують думку, але й влучно перегукуються з назвою твору «*Ergo sum*».

4. Фразове словосполучення у назві 3-ї частини «*Exitus letalis*» поетичного твору «Смерть інтелігента» (*Śmierć inteligenta*) К. Галчинського [2, с. 268] – це реальний висновок-результат. Цей сатиричний вірш про нерішучість польської інтелігенції, про настрій невпевненості, тому й звучить латиною *Exitus letalis* - смертельний кінець/ вихід.

Фразове слово, повторене двічі, Ц. Норвід використовує в **назві** вірша «*Italiam! Italiam!*» (До Італії! До Італії!). Це вірш-спомин про морські подорожі поета вздовж берегів Італії 1844–1845рр., можливо, в товаристві Марії Калергіс (Нессельроде), сильне й нещасливе захоплення якою саме тоді пережив поет [13, с. 181], про що і розповів у вірші:

Pod latyńskich żagli cieniem, ...

Za wspomnieniem - płyn wspomnieniem... [10, с. 56]

(Думко, плинь під хвилі гомін, ...

Плинь за спомином як спомин...) [13, с. 51]

Цікаво, що слово використано у відмінковій формі – *accusativus singularis*, що відповідає запитанню *куди?*

Стійке фразове сполучення «*Aerumnarum plenus*» (Гіркоти повен) використане в **назві** вірша. Твір сповнений філософськими роздумами:

Czemu mi smutno i czemu najsmutniej,

Matże ci śpiewać ja — czy świat i czas?... [10, с. 75]

(Чого журюся? Звідки думи трудні?

Співати маю, а співати – час?...) [13, с. 63]

5. Чимало латинських виразів, окремих латинізмів знайдено було і в самих текстах.

У вірші «Жінки поетів» (*Żony poetów*) Єжи Гарасимовича лише одне латинське слово використане у тексті, але ми спостерігаємо цікаве

«міксування» словосполучення який однак нічого gratis не приносить з неба [2, с. 416]. У польському варіанті który jednak nic gratis z nieba nie dostaje [11], Дмитро Павличко як перекладач залишає такий мовний експеримент і поєднує українське і латинське слово – gratis нічого. Gratis розуміємо як задарма/безкоштовно/без.

Фразове сполучення «*O, ultima Thume!*» (крайній острів, остання межа) використане у поетичному творі Я. Ішакевича «Вікно і дерево» (Okno i drzewo) [2, с. 98]. Твір сповнений філософських міркувань. У першій частині особливе значення становить образ вікна, яке дозволяє ліричному герою заглянути в таємницю існування. [8, с. 101]. Уже в наступній частині вражає, з одного боку, екзистенційна драма існування та відчуття самотності в чужому світі, позначеному смертністю, а з іншого – заспокоююче відчуття спільності та єдності істот. [8, с. 109] Латинський вислів «*O, Ultima Thume!*» постає як вигук ліричного героя і підсилює враження його самотності:

Za oknem drzewo drzemie w ciemni,

Za oknem las się cały zdrzemnie,

Zanim ja zasnę...

– *Ultima Thume!*

Влучно передав усі почуття героя Микола Бажан у відповідному перекладі:

За вікнами марять дерева і кручі,

За вікнами пуці дрімають дрімучі,

І я засинаю...

– *O, ultima Thume!*

Фразове сполучення «*vox humana*» (людський голос) повторюється двічі (в першій та останній строфах) у вірші, присвяченому дружині Я. Ішакевича. Твір надзвичайно мелодійний, ніжний; латинське вкраплення надає певної піднесеності: *Ten wiersz o kwiatach i jeziorach*

To jest dla ciebie, ukochana,

Abyś słyszała, jak w szuwarach

Tajemnie śpiewa vox humana. ...

Aby zaklinać w małość wierszy

Olbrzymi pogłos - vox humana. [9]

(Ці вірші про озера й квіти, -

Вони тобі, моя кохана,

Щоб ти почула, як бриніти

Почне над плесом vox humana....

Щоб укладати в малість віршів

Великий голос – vox humana.) [4, с. 53]

У першій частині тексту поеми К. Галчинського «Віт Ствош» (Wit Stwosz) є фразове сполучення «*Deum Omnipotentem*» (Господа всемогутнього):

...chwalże Pana, ziemia wszystko,

dzwonem, wszelkim instrumentem

Deum Omnipotentem. [14]

(...восхваляй, на світі суще,

дзвоном, різним інструментом

Deum Omnipotentem) [2, с. 279]. Зауважимо, що у переглянутих нами творах ми не зустріли звертання чи згадування Всевишнього латиною, як це часто прийнято у давніх латинських творах.

У шостій частині поеми автором використано фразеологізм «*Finit coronat opus*» (Кінець вінчає справу):

Wszystkom w dzieło tchnął. Nic tu nie dodasz.

FINIS CORONAT OPUS. *Warsztat zamilkł.* [14]

(Все вдихнув я в діло своє многотрудне.

«*Finit coronat opus*». *Замовк верстат мій.)* [2, с. 287]

Слово «*veto*» (забороняю) використовує Ц. Норвід у вірші «Веселка» (Tęcza). Латинське слово «*veto*» з'являється у рядку «*Swego mi tutaj nie rzucicie veto*» [10, с. 119]. Спостерігаємо, що відбувається цікаве поєднання слів як в

польській, так і українській версії, яке, перекладаючи вірш, запропонував Микола Бажан: «Нині не змовите владного *veto*». [1, с. 317].

Висновок. Таким чином, дослідження щодо використання латинських слів та висловів у поезіях польських поетів ХІХ–ХХ століття показало, що польські митці використовували латинізми, латинські фразеологізми, окремі латинські слова у різних частинах твору: в епіграфах, у назвах твору, безпосередньо, у текстах твору.

Констатуємо використання митцями 1) повних латинських виразів; 2) усічених фразеологізмів; 3) фразових словосполучень; 4) фразових слів.

Попередній аналіз латинських виразів у творах польських митців уможливив виокремити ціль їх вкраплення – 1) для влучного підсилення загальної семантики твору; 2) для привернення уваги до певного слова/ виразу/ думки автора; 3) «міксування» польських і латинських слів.

Отже, зазначимо, що латинська мова не просто нагадує про минулу епоху, вона несе глибоку семантику та наповнює твори естетикою, яка буде існувати віками. Знання латини – це квиток до вивчення історії європейської культурної спадщини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антологія польської поезії. Т.1. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1979. С.463
2. Антологія польської поезії. Т.2. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1979. С.503
3. Adam Dziadek. Rytm i podmiot w «Oktostychach" i "Muzyce wieczorem» Jarosława Iwaszkiewicza. Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 90/2, 27-66, 1999. С. 66
4. Ярослав Івашкевич. Твори. Поезії, повісті та оповідання. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1979. С. 500
5. Satyra polska. Antologia. Т.2. Nakład s druk Tow. Akc. S. Orgelbranda Synów. С. 235

6. Poezje R. W. Berwińskiego. Cześć 2. Bruxella: u Jana Nepomucena Młodeckiego, 1844. C. 137
7. Agnieszka Górka, Piotr Osiński. Ubi defuit orbis... – around the motto for «Spartakus». Studia Norwidiana. English version. 2020. C. 171–175
8. Anna Szóstak. Dendrocentryczny świat późnej poezji Jarosława Iwaszkiewicza. Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Poetica 8. Dendrografie i dendrologie literackie. Pod redakcją Magdaleny Roszczynialskiej. 2020. C. 101–118
9. URL: https://poezji-dotyk.blogspot.com/2014_05_24_archive.html
10. Cyprian Norwid. Wiersze wybrane. C. 280
11. URL: <https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/37937-jerzy-harasymowicz-zony-poetow.html>
12. URL: https://pl.wikisource.org/wiki/Poezycze_wydanie_zupelnokrytyczne_tom_V/Koniec_wieku
13. Ципріян Норвід. Поезії. Переклад з польської. Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1971. С. 191
14. URL: <http://www.zlote-mysli.blue-world.pl/wiersz/konstanty-ildefons-galczynski/witstwowz/sort,title,ASC/>

*Потоцька П.,
Сидора М. Ю.*

Дніпровський державний медичний університет

ЛАТИНО-ГРЕЦЬКІ ОСНОВИ В НАЙМЕНУВАННЯХ МЕДИЧНОЇ ТЕХНІКИ ТА МЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Історично склалось, що латинська та меншою мірою грецька мови були й залишаються основним джерелом творення термінологічної лексики всіх напрямків науки, зокрема й медицини. Розвиток медичних технологій, створення нових медичних приладів зумовлюють виникнення нових термінів, які мають в основі латино-грецькі морфеми. Це доцільно й умотивовано,

оскільки латинська має статус міжнародної мови в медичній сфері, тож її використання дозволяє уникати помилок та непорозумінь у професійних комунікативних ситуаціях, інформаційних джерелах, медичних текстах тощо. Вивчення латини в університеті дозволяє майбутньому фахівцеві формувати знання фахової медичної мови, що є обов'язковою умовою для якісного оволодіння професією.

Розглянемо терміни на позначення поширених медичних технологій:

1. Магнітно-резонансна томографія (МРТ) – Magnetic Resonance Imaging, має змішане походження: грецьке «Magnetic lithos» – камінь з Магнесії, де в давнину були відкриті поклади магнетиту, і латинське «resono» – відгук, відгукуюсь. Цей метод був розроблений у 1970 році і з того часу набув значного поширення в медичній практиці.

МРТ – метод обстеження, у якому використовуються сильні магнітні поля та радіохвилі для отримання детальних зображень внутрішніх органів, тканин та структур у тілі людини. Цей метод широко використовується в медицині для діагностики різних хвороб та станів.

2. Термін «комп'ютерна томографія» (КТ) має грецьке походження, утворений від грецьких слів "τόμος" (tómos) – розріз, і "γραφή" (graphḗ) – запис. Цей метод бере початок у наукових дослідженнях інженера та фізика-судмедексперта Алленда Кормака та фізика Годфріда Гауна, які співпрацювали в 1970-х роках.

Терміном «комп'ютерна томографія» називається технологія, яка дозволяє створювати розрізи або перетини об'єкта, допомагаючи отримати детальні зображення внутрішньої структури.

Перший КТ-сканер був розроблений у 1972 році і називався EMI-Scanner, він був комерційно впроваджений британською компанією EMI. Цей пристрій використовував рентгенівське випромінювання та детектори гамма-фотонів, щоб отримати зображення. Згодом КТ-сканери стали надзвичайно популярними в медичних дослідженнях та діагностичних процедурах, особливо для огляду внутрішніх органів, виявлення пухлин, пошкоджень кісток та іншого.

Термін «сканер» також має латинське походження. Він запозичений з англійської – scanner (від scan – уважно дивитись, розглядати), що походить від латинського дієслова scandere – підійматись, здійснювати, досягати.

3. Метод ультразвукової діагностики, відомий також як УЗД, почав свій шлях у ХІХ столітті, коли англійський фізик Вільям Томсон, лорд Кельвін відкрив принцип перетворення механічних коливань у звук. Цей принцип пізніше був застосований у медицині для створення ультразвукових пристроїв. Потім австралійський лікар Карл Тіле у 1930-х роках розробив перші пристрої для використання ультразвуку в медицині. Він назвав свій винахід «sonogex» – від латинських слів «sonus» (звук) і «rex» (владика). У наступні десятиліття термін «ультразвукова діагностика» (УЗД), або «ультрасонографія», увійшов у медичний суржик і залишився вживаним до сьогодні. Він походить від латинських слів «ultra» (за межами) і «sonus» (звук).

4. Лазерна терапія отримала свою назву від слова «лазер», що є англійською аббревіатурою LASER – Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation (підсилення світла за допомогою стимульованого випромінювання). Кожне зі слів, що входить до складу цієї аббревіатури, має латинське походження:

Light – лат. lux, гр. leuc, далі сягає своїм корінням до праіндоєвропейської мови;

Amplification – лат. amplificatio – поширення, збільшення;

Stimulated – лат. stimulus – спонукання до дії (від назви загостреної палиці погонича худоби);

Emission – лат. emissio – випуск;

Radiation – лат. radiare – випромінювати.

Термін «лазер» був уперше запропонований американським фізиком Гордоном Ґу в 1958 році. За допомогою лазерної терапії можна проводити такі процедури, як коагуляція (згорання) кровоносних судин, дезінфекція, знищення пухирів або пухлин, відновлення тканин тощо. Цей метод широко

використовується в різних галузях медицини: дерматології, офтальмології, стоматології та фізіотерапії.

5. Електрокардіограф – це медичний пристрій для реєстрації й аналізу серцевої активності. Термін «електрокардіограф» складається з: «electro» – «електрика» або «електричний», що походить з давньогрецької мови й означає «бурштин», грецького іменника «cardia» – «серце» і грецького дієслова «graphie» – «записати» або «зобразити». Таким чином, електрокардіограф – це електричний прилад для запису серцевої діяльності.

У 1901 році італійський фізіолог та фізик Аугустино Де Марія вперше описав електричні коливання, що виникають у серці під час його скорочення. Це визначення електричної активності cordis (серця) відкрило нові можливості для вивчення серцевої діяльності та діагностики серцевих захворювань.

6. Одним з найпоширеніших та досить давнім медичним інструментом є термометр, назва якого має грецьке походження. Слово «thermometrum» утворене від «thermo» (тепло) і «metrum» (вимірювати). Тож термометр – це прилад для вимірювання температури.

Цей прилад удосконалювався протягом багатьох століть. Одним з перших відомих термометрів був термоскоп, розроблений Галілео Галілеєм на початку XVII століття. Пізніше, у XVIII столітті, вчений Даніель Габріель Фаренгейт винайшов перший сучасний термометр, який вимірював температуру за допомогою ртутного стовпчика.

7. Ще одним поширеним приладом є стетоскоп, у назві якого сполучаються грецькі морфеми стет- «stethos» (груди) та -скоп – «skopein» (дивитися).

Стетоскоп – це медичний інструмент, який використовується для прослуховування звуків, що генеруються внутрішніми органами людини. Історія стетоскопа пов'язана з розвитком медицини та технології.

Стетоскоп був винайдений французьким лікарем Рене Леннеком у 1816 році. У початковому вигляді він був простим дерев'яним інструментом, який

виглядав як коротка трубка. Леннек створив його з власної потреби – він хотів краще чути звуки, що походили від серця й легенів його пацієнтів.

Протягом наступних десятиліть стетоскоп еволюціонував від початкових простих варіантів до сучасних електронних стетоскопів. Нові матеріали, які почали використовувати в медичній технології, дозволили стетоскопам стати більш точними та ефективними.

Ці невеликі розвідки етимології термінів, що називають поширені медичні пристрої та технології, підтверджують, що латина й грецька мови залишаються незмінним і невичерпним джерелом нових термінів, які відображають неперервний прогрес медичної галузі. Завдяки постійному розвитку медичних технологій поліпшується якість медичної допомоги, діагностика стає більш точною, лікування хвороб – ефективнішим. Також на підставі розглянутих термінів можна дійти висновку, що саме грецька мова більшою мірою лежить в основі назв медичних приладів та технологій, оскільки клінічна термінологія, а, відповідно, й все, що стосується захворювань, діагностики та лікування, послуговується саме терміноелементами грецького походження.

*Решетнікова Ю.,
Апоненко І М.*

Дніпровський державний медичний університет

ІСТОРІЯ ПІЗНАННЯ МОВИ МЕДИЦИНИ

Латинська мова (lingua Latīna) належить до групи італійських мов. Одержала свою назву від племені латинян, що населяли в давнину невелику область Лацій (Latium) (звідки і назва латинська мова), розташовану на заході середньої частини Апеннінського півострова, по нижній течії річки Тибр.

Головним населеним пунктом латинян був *Рим* (Roma), побудований на семи горбах (Septimontium), який із невеликого поселення переріс в столицю

великої Римської імперії. Згодом йому дали назву *Вічне місто* – *Urbs aeterna*. Спочатку латинською мовою говорило невелике плем'я латинян, однак згодом латинська мова поширюється на величезні території.

Нині латинська мова є основою міжнародної наукової термінології. Жоден лікар, фармацевт чи біолог не може обійтися у своїй діяльності без досконалого знання латинської мови. Наприклад, ботаніку або ентомологу відомі найскладніші систематики рослин чи комах латинською мовою.

Латинська абетка походить від етрусського алфавіту, заснованого, в свою чергу, на одному з варіантів західного (південноіталійського) грецького алфавіту. Латинська абетка в усталеному вигляді оформилася приблизно в VII столітті до н. е. Тож класична абетка складалася з 20 літер:

A B C D E F (G) H I K L M N O P Q R S T V X

Абетка архаїчної латини налічувала спочатку 21 літеру, на малюнку представлений алфавіт без літери Z, вилученої в 312 року до н. е.:

A B C D E F H I K L M N O P Q R S T V X
Α Ε Η Θ Φ Χ Ρ Σ
Α Ι Ι' Ο

Але з появою потреби в транслітерації запозичуваних грецьких слів запроваджено грецькі літери **Υ (іпсилон)** та **Z (зета)** на початку 1 ст. до н. е. для відтворення невластивих латинській мові звуків. Згодом специфічна вимова цих звуків втратилась, однак літери залишилися в ужитку, вказуючи на грецьке походження слова. Таким чином постала абетка з 23 знаків:

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Декілька цікавих фактів по латинську мову. Наприклад, у латині не існувало малих літер. Літери **I** та **V** могли використовуватися як приголосні і голосні. Літери **K, X, Y** та **Z** використовувалися лише для написання слів грецького походження. Літери **J, U** та **W** були додані в алфавіт пізніше для написання слів іншомовного походження. Літера **J** є варіантом **I** і вперше була

введена у використання П'єром де ла Раме у XVI ст. Літера **U** є варіантом **V**. У латинській мові звук /u/ позначався літерою **v**, наприклад **IVLIVS** (Julius).

Спочатку літера **W** була подвоєною літерою **V** (**VV**) і вперше була використана давньоанглійськими переписувачами у VII ст., хоча більш загальноприйнятою для передачі на письмі звуку /w/ була рунічна літера **Wynn** (**ƿ**). Після нормандського завоювання літера **W** стала більш популярною і до 1300 р. повністю замінила рунічну літеру **Wynn**.

У Новий час відбулася диференціація складових і нескладових варіантів літер **I** та **V** (**I / J** і **U / V**). Регулярне вживання літер **J** (на відміну від **I**), **U** (на відміну від **V** і **W**) закріпилося тільки в епоху Відродження. Таким чином алфавіт розширився до 25 літер:

**Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv
Xx Yy Zz**

Список літератури:

1. https://allref.com.ua/uk/skachaty/Latins-ka_mova%7C_Zagalni_vidomosti%7C_Periodizaciya (дата звернення : 07.11.23).
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/Латинська_абетка (дата звернення : 03.01.24).
3. <https://linguapedia.info/uk/movi/latyn.html> (дата звернення : 07.11.23).

*Свириденко Є., Синенко М.,
доц. Писаренко Н. Д.
ДНУ імені Олеся Гончара*

ВАКЦИНИ, ЩО ЗМІНИЛИ СВІТ

У давній Греції, починаючи з V–VI ст. до н.е, лікарі почали шукати причини хвороб, вивчати причину зараження людей [1]. Людина хворіє через різноманітну отруту, так розуміли давні люди, позначивши латинським словом *virus* – отрута. Поняття *вірус* було відкрите у 1892 році Дмитром Івановським. Це був вірус тютюнової мозаїки – РНК-вірус, що інфікує рослини роду *Nicotiana*, а також представників родини *Solanaceae*. Сучасні вчені розуміють *virus* як «групу мікроорганізмів, яка відрізняється від прокаріотів і еукаріотів

малими розмірами, відсутністю клітинної структури, вираженим цитотропізмом і облігатним внутрішньоклітинним паразитизмом» [14]. Розпочалося тривале дослідження і вивчення різноманітних вірусних захворювань, що дозволило знайти вакцину (*vaccina, ae f*) – імунобіологічний препарат з бактерій та вірусів, які застосовуються для активної імунізації людей і тварин з метою профілактики та лікування захворювань інфекційної етіології. Французькому мікробіологу Луї Пастеру вдалося цілеспрямовано зменшити патогенність збудників захворювань і приготувати з них препарати для щеплень. Саме Луї Пастер запропонував називати такі препарати вакцинами, а процедуру їхнього використання — вакцинацією (від лат. *Vacca* – корова) [3].

Луї Пастер – видатний хімік, який за свої досягнення отримав звання засновника сучасної мікробіології, став творцем наукових основ вакцинації і все життя лікував людей з освітою хіміка не маючи медичної освіти [3]. Учений винайшов першу вакцину *Rabies virus* – вакцина проти сказу – нейротропний вірус, найдавніше, смертельне захворювання всіх теплокровних тварин і людини, уражує центральну нервову систему з ознаками поліенцефаломієліту [3]. Історія виникнення цієї вакцини почалась у 1885 році, батько хлопчика, якого вкусив скажений пес звернувся до сільського лікаря, і той порадив звернутися до Луї Пастера – знаменитого тоді мікробіолога і хіміка, який займався розробкою вакцини проти сказу і закінчував успішні дослідження на тваринах. Проте у вченого не було ліцензії лікаря, і лікувати дитину він не мав права. Учений все ж зважився порушити закон, бо хлопчик міг померти. 6 липня 1885 року хлопчику протягом десяти годин вводилися сильні дози сироватки. Хлопчик вижив, ставши першою людиною, яку вдалосявилікувати від сказу.

На сьогодні вакцина для профілактики сказу успішно застосовується у всіх країнах світу, та є в кожній області України. Вакцина проти сказу з самого першого її прототипу удосконалилась, замість 40 уколів у живіт для лікування сказу у сучасному світі потрібно всього 5 щеплень. До того розробили вакцину

для тварин, держави і міста лікують вуличних тварин, проводять профілактики в спеціальних ветеринарних пунктах [3].

Вакцина від сибірської виразки. Bacillus anthracis (лат.) – сибіровиразкова паличка, збудник особливо небезпечного гострого бактерійного захворювання, що характерне: інтоксикацією, розвитком серозно-геморагічного запалення шкіри, лімфатичних вузлів і внутрішніх органів. Протікає у вигляді шкірної або септичної форми. До успіхів у боротьбі з сибіркою на основі вакцинації призвела розробка теорії, яку і розробив Луї Пастер.

Спалахи хвороби вражали не тільки стада на пасовищах, але були джерелом постійного ризику зараження людей зі смертельними наслідками при контакті з трупами чи поїданні заражених продуктів забою. Як відомо, збудник сибірки був виділений у чистому вигляді майже одночасно Л. Пастером і Р. Кохом. Пастер першим встановив, що тварини, які вижили після захворювання переносять зараження смертельною дозою цих бактерій. Команда Пастера перша приступила до атенуації бацил у лабораторних умовах, використовуючи різні способи. Помітили, що культура бактерій антраксу при нагріванні до 42,5° втрачає більшу частину патогенності і стає придатною до активної імунізації. Експеримент закінчився повним тріумфом із загибеллю невакцинованих тварин та збереженням щеплених [4].

Вакцина від курячої холери. Холера-інфекційна хвороба з гострим перебігом збудник (бактерія *Pasteurella multocida*), що характеризується утворенням численних крововиливів на серозних, слизових оболонках.

Луї Пастер у 1880 році виділив культуру збудника холери курей, яку підтримували частими пересіваннями на м'ясному бульйоні. Одного разу збудник холери курей був залишений в термостаті на декілька тижнів без пересівання на нові середовища. Культура втратила здатність навіть у високих дозах вбивати курей, тому Пастер припустив, що введення таких ослаблених збудників мікробів може створити несприйнятливість у тварин до даного захворювання, схоже на щеплення коров'ячої віспи, що оберігає людину від захворювання натуральною віспою. Це припущення підтвердилося на практиці:

було знайдено спосіб запобігання від заразних захворювань введенням ослаблених збудників, який виявився придатним до багатьох інфекційних хвороб і зіграв величезну роль у боротьбі з ними [5].

COVID-19. «Спадщиною» видатного хіміка Луї Пастера стали інститути названі на його честь, представники одного з інститутів в Ірані брали участь у створенні вакцини *Pastu Covac* від цієї хвороби. Вакцина доступна для ін'єкцій дітям віком від 2 до 18 років, це перша вакцина що безпечна для застосування дітям. Вакцина даного бренду ефективно справляється з різними мутаціями вірусу і може використовуватися як бустерна доза для всіх вакцин. За словами вчених, вакцина запобігла симптоматичному захворюванню у людей, які отримали три дози, на 65 відсотків, а її ефективність у запобіганні тяжким захворюванням та госпіталізації склала 96,5 відсотка [6].

Хвороба *Corona Virus* (лат. *Orthocoronavirinae*) – це гостре вірусне захворювання, характерне ураженням дихальної системи і шлунково-кишкового тракту. Вперше хворобу коронавірус було знайдено англійськими вірусологами Д. Тайрелом та М. Біноєм в 1965 році від людини, що була заражена від хворого на гострий риніт. Стало зрозумілим про передачу інфекції хворим або носієм коронавірусів [7].

Механізм передачі інфекції – повітряно-крапельний. Сприйнятливість до вірусу дуже висока, 80 % дорослих мають антитіла до коронавірусів. Пік захворюваності припадає на зимові місяці. Коронавіруси зумовлюють ураження верхніх дихальних шляхів. Лише у дітей є випадки ураження бронхів і легень. Це новий вірус, який спричиняє розвиток респіраторних захворювань у людей (зокрема гострої респіраторної хвороби COVID-19) та може передаватися від людини до людини. Смертельна хвороба збила з ніг все людство, велись жорсткі заходи безпеки та самооборони проти вірусу[8].

Після поширення епідемії на інші країни в березні 2020 року її було оголошено пандемією. Більшість країн пішли на карантинні заходи, що позначилися на світовій економіці. Запроваджувалися маскові режими, закривалися кордони, переривалося авіасполучення між країнами. За даними

ВООЗ, від початку пандемії жертвами захворювання стали майже 20 мільйонів людей. За офіційними даними, коронавірусна інфекція (без загострення супутніх захворювань) стала причиною смерті близько 7 мільйонів людей. Для вакцинації від коронавірусу в Україні використовують вакцини, виготовлені в різних країнах світу, такі як: AstraZeneca (Covishield); CoronaVac/Sinovac Biotech; Comirnaty/Pfizer-BioNTech [8].

Вакцина Coronavac – це інактивована вакцина, яка зроблена у китайському фармацевтичному підприємстві Sinovac Biotech, що саме і спеціалізується на виробництві вакцин проти гепатиту та грипу.

У 2021 року ВООЗ схвалила вакцину CoronaVac виробництва Sinovac Biotech для екстреного застосування, вона відповідає міжнародним стандартам безпечності, ефективності та якості. Вакцина містить у своєму складі інактивований вірус, організм реагуючи на нього виробляє імунітет. Цю вакцину як і більшість інших вводять внутрішньом'язово. За таким принципом працюють вакцини проти поліомієліту, грипу [9].

Вакцина AstraZeneca (Covishield) – векторна вакцина, розроблена в Оксфордському університеті британсько-шведською біофармацевтичною компанією Astra Zeneca. Також є вакцина, вироблена за ліцензією в Індії, вона називається *Covishield*. Схвалена ВООЗ для екстреного використання. У вакцині *AstraZeneca* використовується безпечний для людини вірус, що переносить елементи вірусу SARS-CoV-2. Завдяки цьому вакцина змушує організм виробляти імунітет, не даючи хворобі розвиватися. Вакцина вводиться внутрішньом'язово [9].

Вакцина Pfizer-BioNTech – це мРНК-вакцина, розроблена німецькою біотехнологічною компанією [8]. BioNTech спільно з американським фармакологічним концерном Pfizer. Вакцина Pfizer BioNTech «навчає» організм виробляти специфічні антитіла для знищення вірусу [9].

За статистикою з сайту станом на 3.01.2023 в Україні інфіковано 5 557 995 людей, це приблизно 13,5% населення.

Загалом число інфікованих у світі людей сягає понад 428 мільйонів, і 52,7% населення вже повністю вакцинувалися від Covid-19, ще 8,3% вакцинувалися частково. Процес вивчення хвороби продовжується, учені працюють над новими досягненнями, створенням нових вакцин, що будуть перемагати смертельні віруси.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Медична енциклопедія. Medical.enc. URL: <https://medical-enc.com.ua/pasteurization.htm> (дата звернення: 04.01.2024).
2. Луї Пастер. Національна наукова медична бібліотека України. URL: <https://library.gov.ua/event/lui-paster/> (дата звернення: 04.01.2024).
3. Вакцина проти сказу: історія та факти – ГО «Батьки за вакцинацію». URL: <https://bzv.org.ua/2016/07/11/vaktsina-proti-skazu-istoriya-ta-fakti/> (дата звернення: 04.01.2024).
4. ВАКЦИНА ПРОТИ СИБІРСЬКОЇ ВИРАЗКИ | Українська тератологічна інформаційна система. Українська тератологічна інформаційна система. URL: <http://utis.in.ua/anthrax-vaccine/> (дата звернення: 04.01.2024).
5. Найпоширеніші хвороби курей: інфекційний риніт та пташина холера. Куркуль – онлайн-асистент фермера. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/782-ptashina-holera-ta-infektsiyniy-rinit-sviyskoyi-ptitsi> (дата звернення: 04.01.2024).
6. Pastu Covac trial study to be published in prestigious intl. Journal. Tehran Times. URL: <https://www.tehrantimes.com/news/470918/Pastu-Covac-trial-study-to-be-published-in-prestigious-intl> (date of access: 04.01.2024).
7. Коронавірусна інфекція COVID-19 | Центр громадського здоров'я. Центр громадського здоров'я України | МОЗ. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/koronavirusna-infekciya-covid-19> (дата звернення: 04.01.2024).
8. Коронавірус в Україні - Статистика, актуальні дані. Ставки, індекси, тарифи. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/coronavirus/ukraine/> (дата звернення: 04.01.2024).

9. Які вакцини проти COVID-19 використовують. Офіційний портал Києва. URL: https://kyivcity.gov.ua/likarni_ta_medytsyna/vaktsinatsiya_proti_COVID-19/yaki_vaktsini_proti_COVID-19_vikoristovuyutsya_v_ukrani/ (дата звернення: 04.01.2024)

**Філіна Є.,
доц. Писаренко Н. Д.**

Дніпропетровський обласний медичний ліцей-інтернат «Дніпро»

NOMEN EST OMEN

Імена, скільки таємниць ховається в них. Кожна людина має ім'я, а інколи і декілька імен, кожне з яких має свою історію виникнення, семантичне навантаження. Знання про себе, про своє ім'я інтригує людину, вона хоче знати про себе якомога більше. Тому обрана нами тема вважається актуальною. *Мета* роботи: відшукати імена латинського походження, визначити значення імені, його структуру. *Об'єкт* дослідження – семантичні особливості імен латинського походження, його збереження в сучасних мовах. Ми використали описовий метод і метод аналізу. «Антропонімійне багатство кожного народу – це продукт його історії і в ньому відбиті особливості суспільно-економічного і суспільно-політичного життя народу різних історичних епох, особливості побуту, матеріальної і духовної культури, оточуючої природи, демографічні процеси, зв'язки з іншими народами тощо» [1]. Відомо багато лінгвістів, які присвятили свою творчість антропонімії: до перших спроб нормативного словника прізвищ належить «Довідник українських прізвищ» Ю. Редька, який містить близько чотирьох тисяч антропонімів [2].

Видано кілька фундаментальних монографічних досліджень української антропонімії: Ю. Редько «Сучасні українські прізвища», П. Чучка «Антропонімія Закарпаття», М. Худаш «З історії української антропонімії», Р. Керста «Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування», М. О. Демчук «Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців

XIV–XVII ст». Значний вклад у розвиток антропоніміки внесли: І. Сухомлин, І. Железняк, Л. Гумецька, С. Бевзенко, В. Німчук, О. Ткаченко, А. Залеський, О. Неділько та інші.

Вивчення латинських імен показало, що імена можуть бути безпосередньо латинського походження, але можуть базуватися на словах 1) іншого походження, наприклад, грецького походження: *angelus* (янгол), *margarita* (перлина); 2) інші пов'язані з сім'єю: *natalis*, що означає рідний, тобто не чужий, пов'язаний з родом. Від цього слова пішло ім'я Наталя; 3) деякі імена мають історико-географічне походження, наприклад, ім'я Роман – *romanus*, тобто римський, римлянин. Слово *marinus* означає морський той, хто жив біля моря. Ім'я утворене з урахуванням 4) місця походження. Деякі імена символізували 5) абстрактні поняття, як життя (*vita*), велич (*maxime*), пов'язані із зовнішністю *Caesar* – довговолосий, кучерявий тощо; ім'я дітей не рідко указувало на їхніх батьків (чиї діти?), наприклад, *verginia* донька *verginus*.

Імена, як показує наше дослідження утворювались різними способами. Найпоширеніший з них – за допомогою флексій, рідко суфіксальний. Таким способом утворені слова: *german-e*, *maxim-e*, *marin-us*, *angel-us*, *ali-us*, *vitalis*, *natal-is*, *margarita*, *vita*, *Roma*.

У нашому дослідженні розглянуто найбільш уживані імена, які ми проаналізували з точки зору їхньої семантики і утворення:

1. Ім'я *Ангеліна*, *Анжела*, *Анжеліка* утворилися від латинського *angelus*, і *m* – вісник, гонець, божий вісник, янгол. Слід сказати, що першим у вживанні було ім'я Ангеліна, а пізніше у XX столітті увійшли інші варіанти імені завдяки героям кінофільмів («Анжеліка і король» тощо), завдяки політичним сплескам (Анжела Девіс – американська захисниця миру).

2. Ім'я *Марина* походить від латинського прикметника *Marinus*, а, *um* і означає морський, а, е. Фіксуємо активне використання жіночого роду прикметника *Marina*.

3. *Vima* – *Vita*, ає життя. Семантика слова означає, що людина любить життя, або її люблять більше ніж життя, вона повна життя, життєдайна. Ім'я

надавалося людині у Давньому Римі при народженні і протягом життя – за певні життєві якості людина отримала таке ім'я. Можливо, воно пов'язане з людьми життєлюбамі.

Vitaliй – повний життя. Слово *Vitalia* має такі значення: 1. Життєво важливі частини, внутрішні органи (організма), нутроці. 2. Похоронний одяг.

Слово *Vitalius* має значення *життєвий*, а також той, що *дає життя, животворящий, життєздатний, живий, той, що живе довго* [3].

4. *Максим* – *Maximus* означає *найбільший*, це ім'я – стала граматична форма найвищого ступеню слова *великий*. У латинсько-українському словнику знаходимо декілька значень: 1. Найбільше за все, у найбільшому ступені, надзвичайно. 2. Переважно, в особливості. 3. Краще за все. Семантика слів містить у собі спільне *щось найбільше*.

5. Ім'я *Роман* – *romanus* римський, римлянин, громадянин міста Roma. Спостерігаємо перехід етноніма: прикметник в іменник, в ім'я.

6. *Маргарита margarita, ae f* має значення *перлина*. Безперечно, 1) тільки красива дівчина могла мати таке ім'я; 2) таким ім'ям називали дівчат, які жили поблизу моря, океану, тобто поява слова пов'язана з місцем проживання, розташування.

8. *Наталія* – від латинського прикметника – рідна. Прикметник *Natalis, e* має декілька значень: 1) який відноситься до моменту народження, пов'язаний з моментом народження; 2) рідний, батьківський, вітчизняний; 3) покровитель народження. У латинській мові є іменник *Nata, ae* – донька.

9. *Герман* має значення *близький*. Слово *Germana* означає (рідна) сестра. Слово *Germane* має значення *відверто, істинно, справді*.

10. Ім'я *Оріана* (Аріана) –ж.р., *Оріан* (Оріан) – ч.р. пішло від латинського слова *aurum*, що перекладається як *золото*. Це найбільш ймовірна гіпотеза щодо походження цього імені, проте є ще декілька не дуже відомих, але досить переконливих теорій щодо походження цього імені. Воно може походити від

лат. *aura*, що дослівно перекладається як *бриз*. Також слово *східна* латиною буде *Oriens*: отже ім'я Оріана має декілька теорій походження [3].

11. Здавалося, що ім'я Уляна має чисто слов'янське походження, але знову латинська мова здивувала своєю присутністю в етимологічній історії цього слова. Воно походить від лат. *Julianus*, що дослівно перекладається як «належати Юлію».

Існує точка зору, що імена за своїм походженням можуть приховувати у собі таємне призначення кожної людини. Тому можна побачити у творах письменників імена їхніх натхненників, постаті давніх історій та легенд, відомих історичних постатей.

У свою чергу, це дуже тісно та символічно пов'язано з християнською історією та віросповіданням. Йдеться про трьох святих мучениць – Луцію Сиракузьку, Агату Сицилійську та Розалію Палермську. Ім'я Агата загалом пішло з Давньої Греції, означає *добрий*, проте найголовніше те, що його використовують у латинізованій версії. Далі йдеться про *Луцію*. Луція з лат. *lux* (*lux, lucis* – світло), що означає *світла, сяюча*. І це дуже символічно, оскільки історія Святої Луції є досить тривіальною, оскільки її лишили здатності бачити світло, але вона змогла пронести світло своєї віри до самого кінця. *Розалія* пішло від латинського *rosa* (*rosa, ae f*), що в перекладі означає «троянда». Як бачимо, імена (їхня семантика) можуть нести глибоку суть, а не тільки гарне звучання.

Ім'я італійського поета, мислителя Данте Аліг'єрі знають багато людей. Але йдеться не про нього, а про його велике кохання. *Беатріче* – ім'я пішло від лат. *beatus*, що в перекладі означає «благословенний», проте, вважалося, що походження імені йде від ранніх християн. Деякі лінгвісти вважають, що це ім'я – форма жіночого роду латинського слова *viator* – мандрівник. Це слово можна вважати символічним, оскільки жінка на ім'я Беатріче (зараз є варіант імені *Беатриса*) стала для письменника *благословенним мандрівником*, саме вона в одному з творів Данте змогла вивести ліричного героя з мороку. Але це стосується не лише його ліричного героя, а й самого автора.

Ім'я *Victoria* дослідники часто пов'язують з правлінням найвідомішої королеви Вікторії. Величний проміжок історії її правління називається *Вікторіанська епоха*. Ім'я *Вікторія* пішло від латинського слова *Victoria* – «перемога». І дійсно, ім'я королеви чітко відобразило становлення її життя і в подальшому в історії всього людства як одну з найвеличніших.

Проте існують унікальні семантичні зміни деяких імен, наприклад, ім'я *Люцифер*. Ім'я *Lucifer* перекладається *світлоносний*. Воно утворилося з поєднання двох латинських слів: *lux* – «світло» та *fero* – «нести». Якщо повернутися до християнства, а точніше до легенд та історій, то можна побачити що їх безліч. Віруючі і деякі невіруючі люди знають історію про найголовнішого скинутого янгола *Люцифера*. *Люцифер* вважався найсвітлішим янголом, проте після його падіння це ім'я стало фатальним для нього. І віруючі люди розуміють це ім'я як *найчорніший*, синонім слова диявол.

Отже, імена латинського походження 1) мають різне семантичне навантаження, що залежить від різноманітних чинників: а) місця проживання, б) родинних стосунків, 3) рис характеру, що приваблюють або відштовхують; 4) фізичної привабливості чи вади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ. Наукова думка, 1966. 217 с.
2. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. Київ: Наукова думка, 1977. 236 с.
3. Керста Р. И. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. Київ: Наукова думка, 1966. 217 с.
<https://www.br.com.ua/referats/Movovedennya/112452.htm>http://chtyvo.org.ua/authors/Kersta_Rozaliia/Ukrainska_antroponimii_XVI_st_Cholovichi_imenuvannia/

*Хавронюк В.,
Філіпенко В. В., Галацька В.Л.*
Європейський медичний університет
Український державний університет науки і технологій

КОЛІР ВОГНЮ В НАУКОВИХ НАЗВАХ РИБ ЯК ЗАСІБ ЛЕКСИЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ

Сауріда полум'яна, Палатогобіус вогняний, Даніо палаючий – це родові назви рибок, у яких присутня стихія вогню. Чому рибки вогняні, якщо це істоти, які пристосовані до життя у воді? Справа в тому, що вогонь (лат. синоніми *flamma, ignis, incendium, fax*) у наукових назвах рибок насамперед пов'язують з яскравим червонувато-помаранчево-золотистим кольором.

Відповідність стосовно полум'яного кольору можна помітити у наступних видових назвах: *Hyphessobrycon flammeus, Saurida flamma* (від лат. *flamma* = полум'я + суфік *-eus* = полум'яний, кольору полум'я).

Hyphessobrycon flammeus

Вид *Hyphessobrycon igneus* має червоні або жовті відмітини на тілі та плавниках (від лат. прикм. *igneus* = вогненний; від *ignis*, що має значення вогонь, пожежа).

*Hyphessobrycon
igneus*

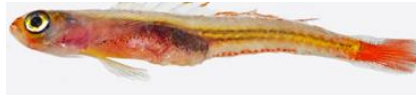
Pundamilia igneopinnis (лат. прикм. *igneus* = полум'яний + *pinna* = плавець), що стосується яскраво-помаранчевих плавців, які оточують темно-чорне тіло, яке нагадує палаюче вугілля.

Pundamilia igneopinnis

Palatogobius incendius (лат. прикм. *incendius* = вогняний), належить до яскраво-помаранчевого, жовтого та червонувато-рожевого забарвлення (від лат. імен. *incendium* = горіння, вогонь, пожежа).

Palatogobius incendius

Aphyocharax colifax (від лат. ім. *collum* = шийка + *fax* = вогонь, факел), має на увазі яскраво-червону хвостову ніжку.

Aphyocharax colifax

У наступних наукових назвах компонент вогонь в якості специфічного епітету виражає таке значення як «невелика кількість червоного кольору на тілі рибки»:

Glyptothorax igniculus Специфічна назва походить від латинського іменника *igniculus* (*ignis* = вогонь + зменшувальний суф. *-cul*), що означає вогник, маленьке полум'я, іскра, натякаючи на невелику червону пляму в центральній западині грудного відділу.

Латинський іменник *scintilla* = іскра має цікаву етимологію. Слово спочатку мало значення «іскра, частинка вогню, блискуча цятка, мерехтіння, яскравий спалах від палаючого вугілля, крихітний проблиск вогню», пізніше набуло

переносного значення «невелика кількість чогось; невеликий слід чогось; трохи чогось». У науковій назві *Manonichthys scintilla* означає невелику кількість червоного або помаранчевого забарвлення на плавцях.

Manonichthys scintilla

Значення «вогняні кольори» також реалізується за допомогою дієприкметників на позначення процесу горіння, наприклад: назва виду лат. дієприкм. *ardens* = палаючий; блискучий (*Catostomus ardens*, *Opsarius ardens*, *Lythrurus ardens*, *Barilius ardens*).

Lythrurus ardens

Barilius ardens

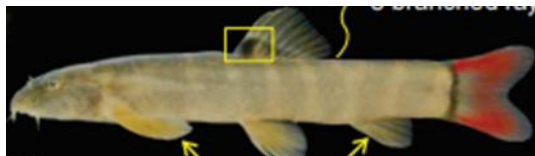
Специфічний епітет *flagrans* = «палаючий, сяючий» вживається у науковій назві *Danio flagrans* у зв'язку з червоно-помаранчевим кольором.

Danio flagrans

Латинське слово *coruscans* (від *coruscus* = блимає, спалахує, блищить) у назві *Schistura coruscans* натякає на яскраво-червоні плавці.

Schistura coruscans

Крім забарвлення, яке неодмінно кидається у вічі, у назвах, пов'язаних зі стихією вогню, актуалізується і тема надзвичайної привабливості цих морських істот: цікаво якими ж малюнками вони прикрашені, крім помітного кольору? Які ще особливості можуть бути передані у специфічному епітеті?

Які лексичні засоби виразності найчастіше використовують дослідники? Спробуємо здобути усю можливо інформацію. У наступних прикладах слово на позначення виду поєднує: а) колір і візерунок на тілі; б) колір і форму тіла:

а) Поглянемо на новий вид, описаний у 2020 році *Egglestonichthys fulmen*. Слово *fulmen* означає блискавка, яка, за римською традицією, була пов'язана з полум'ям (від лат. ім. *fulmen* = блискавка; що б'є або запалює; від *fulgeo* = спалах, відблиск, освітлення + *-men* = суфікс для утворення іменника), посилаючись на яскраво-жовтий зигзагоподібний малюнок на верхній частині тіла.

Egglestonichthys fulmen

Amblyeleotris rhyax – це білуватий бичок, який вкритий помаранчевими плямами з червоними краями та має три червонуваті смуги на голові та тілі (від даньогрецького слова *ῥύαξ* (*rhyo*) = струмок; потік лави; вогняний потік).

Amblyeleotris rhyax

Цікаві видові назви які походять від таких артефактів, як маяк і факел.

Морські істоти, які мають візерунок з червоних та білих смуг, що чергуються. Червоно-білими смугами були пофарбовані маяки у 20 ст.:

Trimmatom pharus (від грец. *pharos* = маяк).

Trimmatom pharus

Маємо ще одне слово *sostra* – *Trimma sostra* (конкретна назва *sostra* походить від Сострата, кнідського будівельника Олександрійського маяка, одного з семи чудес світу);

Trimma sostra

б) І наступний неймовірний вид рибок *Gadella thysthlon* (від грец. *thysthlon* = священний факел, використовувався для запалювання вогнів під час урочистостей на честь Вакха (римського) або Діоніса (грецького), бога вина та веселоців). Слово дуже добре образно характеризує морфологічну структуру рибки, яка насправді нагадує смолоскип: темне конусоподібне тіло, з якого як би виходять яскраві помаранчево-червоні плавці. Через образність науковець досягає поставлених завдань: виокремити у науковій назві колір і форму тіла.

Як бачимо, у наукових назвах досить продуктивно використовуються лексичні засоби виразності: образність (властивість змальовувати виразно, яскраво, барвисто) та аналогія (подібність, схожість у чому-небудь між предметами, явищами, поняттям).

Зміст

Апоненко І. М. Мотиваційна складова у процесі вивчення латинської мови	4
Галацька В.Л., Філіпенко В. В., Давиденко І. В. Вивчення соматичних фразеологізмів української мови іноземними здобувачами: досвід і проблеми	5
Гоменюк А. В. Складнощі у вивченні медичної термінології: виклики та шляхи подолання	15
Клименко І. М. Regarding the titles of medical journals in English and Ukrainian	16
Лоцинова І. С. Невеликі лайфхаки, що зроблять заняття з фармацевтичної термінології пізнавальнішими та цікавішими.	17
Нашиванько О. В., Шубкіна К.А. Communicative approach	20
Резунова В. В. Youtube application as a tool to develop professional English skills	22
Резунова О.С. Основні фактори розвитку професійної самоефективності майбутніх докторів філософії	23
Саржинська К. О. The potential of bilingual teaching	25
Слюсар Н. О. Вплив війни на процес навчання у вищих навчальних закладах України	26
Третьякова О. Є. Медичне термінотворення. лексико-стилістичні особливості медичної літератури	27
Філат Т. В., Сидора М. Ю., Запорожець О. С., Сербіненко Л. М. Особливості викладання латинської та української мов в онлайн- та офлайн-форматах	30
Матеріали Міжвузівської студентської науково-практичної конференції «Per aspera ad astra»	
Антипов К., Писаренко Н. Д. Латинські слова на позначення шкільних предметів	39

Апоненко Б. С., Апоненко І. М. Загальнокультурне значення латини	44
Бондаренко В., Писаренко Н. Д. Формування медичної термінології в Україні	45
Заїка А. В. Латинська мова в нашому житті	52
Кошеленко В., Філіпенко В. В., Давиденко І. В. Колір вогню в наукових назвах риб: латинські й грецькі міфологічні образи	55
Олексієнко А., Апоненко І. М. Латинська мова у топонімах	59
Потоцька Д., Писаренко Н. Д. Латинські слова та вислови у поезії польських поетів XIX–XX ст.	62
Потоцька П., Сидора М. Ю. Латино-грецькі основи в найменуваннях медичної техніки та медичних технологій	70
Решетнікова Ю., Апоненко І. М. Історія пізнання мови медицини	74
Свириденко Є., Синенко М., Писаренко Н. Д. Вакцини, що змінили світ	76
Філіна Є., Писаренко Н. Д. Nomen est omen	82
Хавронюк В., Філіпенко В. В., Галацька В.Л. Колір вогню в наукових назвах риб як засіб лексичної виразності	87

